

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Analýza mocenského soupeření Čínské lidové
republiky a Spojených států amerických
v asijsko-pacifickém regionu**

Bc. David Čepelák

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

**Analýza mocenského soupeření Čínské lidové
republiky a Spojených států amerických
v asijsko-pacifickém regionu**

Diplomová práce

Bc. David Čepelák

Vedoucí práce:

PhDr. Pavel Hlaváček, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Pavlovi Hlaváčkovi, PhD. za jeho cenné rady, odborné vedení a trpělivost, kterou mi během této práce věnoval.

Obsah

1	Úvod	6
2	Vymezení teoretických pojmů	10
2.1	Status-quo mocnost a revizionistická mocnost.....	11
2.2	Syntéza představených teorií	15
3	Regionální řád Asie-Pacifik	17
3.1	Vymezení a specifika regionu	21
4	Analýza čínské role ve vojenském sektoru bezpečnosti	24
4.1	Vojenské výdaje	24
4.2	Čínská vojenská strategie	29
4.3	Vojenské vztahy mezi Čínou a Spojenými státy	33
4.4	Čínská námořní expanze.....	37
5	Analýza čínského členství v regionálních ekonomických organizacích a obchodních dohodách	46
5.1	Asijsko-pacifické hospodářské společenství (APEC)	47
5.2	Sdružení států jihovýchodní Asie (ASEAN).....	50
5.3	Regionální obsáhlé ekonomické partnerství (RCEP).....	53
5.4	Trans-pacifické partnerství (TPP)	54
5.5	Asijská banka pro investice do infrastruktury (AIIB)	58
6	Závěr	61
7	Seznam literatury a internetových zdrojů	66
8	Resumé	76

1 Úvod

Po skončení studené války se Spojené státy americké (dále jen Spojené státy) dostaly do pozice světové velmoci, která s pádem Sovětského svazu neměla přímého konkurenta na globální úrovni. Mezinárodní systém se více přiblížil unipolárnímu uspořádání s centrem ve Washingtonu. Ačkoliv od konce studené války uběhlo již více jak pětadvacet let, Spojené státy můžeme stále považovat za politického, ekonomického a bezpečnostního lídra na světě. Nicméně polarita mezinárodního systému se za tu dobu dostala do fáze, kdy někteří hovoří o multipolárním uspořádání a jiní si vychylování polarity ve prospěch nových mocenských center světa nepřipouští a vnímají Spojené státy stále jako neohroženou velmoc (Mearsheimer 2010: 388). Jednou ze zemí, která má potenciál dohnat mocensky Spojené státy a stát se jejím hlavním vyzyvatelem je Čína.

Ve své práci se zaměřím na regionální úroveň asijsko-pacifického regionu. Tato oblast nabízí v současné době velmi zajímavý pohled na to, jak Čína projektuje svoji moc regionálně a Spojené státy do tohoto regionu přesouvají svoji pozornost. O Číně jako nové nastupující světové velmoci již psalo mnoho autorů přede mnou (viz Ikenberry 2008; Nuruzzaman 2016; Zheng 2005) a považují tedy za vhodné věnovat se Číně na regionální úrovni. Ústředními koncepty, kterými se hodlám v této práci zabývat jsou status-quo mocnost (*status-quo power*) a revizionistická mocnost (*revisionist power*).

Má práce je založena na předpokladu, že vztahy mezi Spojenými státy a Čínou se budou odvíjet od ekonomické a vojenské povahy čínského režimu. Pokud lze Čínu označit jako status-quo mocnost, pak se nemusíme obávat, že by mezi zmiňovanými státy mohl vypuknout konflikt o budoucí podobu řádu v asijsko-pacifickém regionu. Avšak pokud je Čína revizionistická velmoc, pak máme dobrý důvod se dalšího vývoje v mezinárodních vztazích obávat, protože revizionistická velmoc bude chtít změnit existující řád k obrazu svému. Je-li tomu tak, nejvíce se musí obávat právě Spojené státy, protože ty současný řád vybuďovaly.

Cílem práce je určit, zda je Čína regionální status-quo mocností, či mocností revizionistickou, která usiluje o změnu regionálního řádu v asijsko-pacifickém regionu. Od toho se odvíjí další hypotéza, a sice zda Spojené státy ztrácejí svůj vliv v asijsko-pacifickém regionu na úkor Číny. Práce je koncipována jako jednopřípadová studie, sledující vztahy Číny a Spojených států v asijsko-pacifickém regionu skrze analýzu vojenského a ekonomického sektoru. Ve vojenském sektoru budu analyzovat čínské vojenské výdaje, vojenské strategie a námořní aktivity. V ekonomickém sektoru se zaměřím na zapojení Číny do regionálních ekonomických organizací a na její obchodní iniciativy od konce studené války.

V teoretické části práce nejprve vymezím rozdíl mezi status-quo mocností a revizionistickou mocností. Přestože s těmito pojmy pracuje více autorů, neexistuje na poli mezinárodních vztahů jednoznačná definice revizionistické mocnosti a toho, jak se tato mocnost odlišuje od status-quo mocnosti. Taková mocnost je charakterizována nespokojeností s nastavením mezinárodního systému a má snahu narušit nastavený systém pravidel ve svůj prospěch s cílem zvýšení své prestiže a sféry vlivu, v tomto případě v asijsko-pacifickém regionu. Revizionistická mocnost je spjata se zvýšenou aktivitou vojenských složek a teritoriálními spory, jakožto nástroji pro narušení rovnováhy systému. Mocnost, snažící se zachovat status-quo, je naopak charakterizována snahou o zachování stávajícího řádu a zapojením do mezinárodních či regionálních organizací, ve kterých se s ostatními podílí na dodržování stanovených pravidel a norem (Johnston 2003: 9–11).

Pro lepší pochopení obou konceptů jsem do analytického rámce zařadil dichotomii spokojenost/nespokojenost, se kterou se v mezinárodních vztazích můžeme hojně setkat. Existuje široká řada kritérií pro měření spokojenosti s existujícím uspořádáním, jako hodnocení soft-power, či vzorce odvozené od zahraničních cest a návštěv politických lídrů dané země. S těmito termíny operuje teorie přesunu moci (*Power transition theory*), která na základě stupně spokojenosti vysvětluje vznik, či absenci systémových válek (Tammen et al.

2000: 10). Tato teorie primárně vysvětluje vznik válek na globální úrovni a její využití by bylo vhodné, pokud by tato práce nebyla regionálně omezena. Dle teorie přesunu moci se jedná o kritérium výše vojenských výdajů, kritérium podobnosti domácích institucí, kritérium účasti v aliančních strukturách a účasti v mezinárodních institucích.

Vybraná kritéria mého analytického rámce však mohou vyvolávat některé otázky. Značí samy zvýšené armádní výdaje skutečně revizionismus? Existuje spojitost mezi výdaji na zbrojení a reálným nasazením vojenské síly? Znamená členství v institucích a organizacích automaticky spokojenost aktéra se *status-quo*? Na tyto otázky výše zmíněná kritéria nemají jasnou odpověď. Proto je pro lepší přehlednost a využití doplním o kritéria pro definici revizionismu, která vymezil Alastair Ian Johnston ve svém díle *Is China Status Quo Power?*, ve kterém autor navazuje na Roberta Gilpina. Robert Gilpin zkoumá revizionismus na základě tří proměnných, kterými jsou distribuce moci, hierarchie prestiže a dodržování pravidel a norem v systému. Johnston tato kritéria dále specifikuje prostřednictvím zohlednění materiálních a relativních mocenských kapacit. Vhodně například poukazuje na to, že stát může být členem určité instituce, ale nemusí souhlasit s jejími pravidly a porušuje je, což kritéria teorie přesunu moci nezohledňují (Johnston 2003: 9–11). Pro svůj analytický rámec využiji jako základ výše zmíněná kritéria, doplněná o Johnstonův model, a upravím je tak, aby odpovídala charakteru analýzy mnou zkoumaného regionu.

Před samotnou analýzou jednotlivých sektorů považuji za vhodné vymezení asijsko-pacifického regionu. Specifikum tohoto regionu spočívá v tom, že na regionální úrovni zrcadlí globální postavení Číny a Spojených států. Pokud je Čína konkurentem v mezinárodním systému, pak to samé platí pro regionální úroveň, kde je Čína vnímána jako dominantní mocnost nebo regionální mocnost. Spojené státy jsou *de jure* i *de facto* vnímány jako součást tohoto regionu, nicméně pro účely této práce budu vztah Číny a Spojených států rámovat jako vztah regionální mocnosti a externí světové mocnosti. Samotný region Asie-Pacifik je definován různě a kvůli jeho rozsáhlosti je pro účely této práce nutné

ho nadefinovat. Zajímat nás budou především subregiony východní a jihovýchodní Asie, kde je velký střet zájmu obou mocností a probíhají zde důležité strategické spory (Tammen et al. 2000: 167).

Prvním analyzovaným sektorem bude vojenský sektor, kterému se mnozí vyhýbají kvůli obtížně měřitelné vojenské moci. Nicméně pokud se podíváme na asijsko-pacifický region, konkrétně na východní a jihovýchodní Asii, oba tyto sub-regiony představují bezpečnostní komplexy, jejichž dynamiku nejvíce ovlivňuje právě Čína se Spojenými státy. Pokud vztahy Číny a Spojených států budou narušovány bezpečnostními spory, pak Spojené státy nebudou ochotny riskovat a investovat do čínské ekonomiky. Obě mocnosti zde projektují svůj vliv a probíhá zde letitý střet zájmů. Historicky byly obě mocnosti zataženy do konfliktů v Koreji, Vietnamu a Tchaj-wanu, přičemž poslední jmenovaná země je stále ožehavým bezpečnostním tématem (Tammen et al. 2000: tamtéž). Zde budu vycházet z kritéria vojenských výdajů.

Teritoriální spory v Jihočínském moři a Východočínském moři a masivní modernizace čínské námořní flotily jsou důležitým bezpečnostním tématem, které ovlivňuje vztahy mezi Čínou a Spojenými státy. Spojené státy mají v obou regionech stále alianční partnery Japonsko, Jižní Korea, Filipíny a Vietnam. Naopak Čína žádné oficiální spojence nemá a je otázkou, jaký postoj zaujme vůči ostatním státům v regionu. Vojenské výdaje potřebují být zasazeny do kontextu, a proto se v rámci vojenského sektoru věnuji dále čínské vojenské strategii, vojenským vztahům se Spojenými státy a čínské námořní expanzi (Lim 2015: *passim*).

Na ekonomické úrovni bude můj zájem upřen především na zapojení Číny a Spojených států v regionálních organizacích. Analýze budou podrobeny existující ekonomické struktury, ale i vzájemné obchodní dohody a ekonomické aktivity obou aktérů v regionu. Jmenovitě jimi jsou Asijsko-pacifické hospodářské společenství (*Asia-Pacific Economic Cooperation – APEC*), Sdružení národů jihovýchodní Asie (*Association of Southeast Asian Nations –*

ASEAN), ale i významné regionální obchodní dohody jako Obsáhlé regionální ekonomické partnerství (*Regional Comprehensive Economic Partnership – RCEP*), Trans-pacifické partnerství (*Trans-Pacific Partnership – TPP*) a Asijská banka pro investice do infrastruktury (*Asian Infrastructure Investment Bank – AIIB*).

Se zvolením Baracka Obamy prezidentem Spojených států v roce 2008 totiž došlo k přehodnocení globální role Spojených států a jejich zapojení v regionech světa. Tím započala výraznější angažovanost Spojených států v asijsko-pacifickém regionu s důrazem na posílení nejenom vojenských aliancí, ale i ekonomické přítomnosti v regionu. Spojené státy se vnímají jako stát náležící do regionu Asie-Pacifik a jejich ekonomická angažovanost v regionu představuje jeden z hlavních bodů jejich zahraniční politiky (Kang 2012).

Ve své práci převážně pracuji s texty odborných časopisů věnujících se Číně. Teoretická část je založena na zdrojích autorů mezinárodních vztahů, primárně autorů teorie přesunu moci a na odborné literatuře. Při analýze vojenského sektoru čerpám hlavně z dat Stockholmského mezinárodního institutu pro výzkum míru (*Stockholm International Peace Research Institute – SIPRI*) o vojenských výdajích. Vojenskou strategii Číny jsem analyzoval na základě tzv. čínských Bílých knih o obraně. Dále také vycházím z oficiálních dokumentů vlády Spojených států, které obsahují podstatné a obsáhlé informace o námořní situaci v asijsko-pacifickém regionu. Ekonomická část je založena z velké části na analýze článků z odborných časopisů, ve kterých se autoři zabývají členstvím Číny v regionálních ekonomických institucích a obchodních dohodách.

2 Vymezení teoretických pojmů

V následující kapitole představím kritéria pro rozlišení pojmů status-quo mocnost a revisionistická mocnost. V návaznosti na to uvedu kritéria pro nespokojenost dle teorie přesunu moci a jejich zasazení do mého analytického

rámce. Následně představím podobu regionálního řádu a vymezím námi zkoumaný region.

2.1 Status-quo mocnost a revizionistická mocnost

Jak již bylo výše uvedeno, pojmy status-quo mocnost a revizionistická mocnost nemají přesnou definici, která by byla všeobecně přijímána a zakotvena v akademickém slovníku. Často můžeme ve slovnících mezinárodních vztahů najít jen vágní formulace. Termín status-quo mocnost použil již Edward Carr ve své knize *Dvacetiletá krize*, ovšem bez jakékoliv vysvětlující definice. Podle dalšího autora realistické školy Hanse Morghenthaua, se status-quo mocnost snaží udržet distribuci moci v určitém čase a místě v dějinách beze změny. Politika status-quo oponuje jakékoliv změně v této dělbě moci mezi dvěma a více národy. Menší změny, které nijak nepoznamenají mocenské vztahy, jsou dle něj plně slučitelné se *status-quo* (Johnston 2003: 8).

Randall Schweller popisuje status-quo mocnost jako aktéra, který se snaží o sebezáchovu a ochranu hodnot, které mu jsou vlastní. Snaží se především maximalizovat svoji bezpečnost, nikoliv moc. I když se taková mocnost může snažit o šíření svých hodnot a svého vlivu, nepřiklání se k nasazení vojenských sil k dosažení těchto cílů. Nasazení armády se liší od úrovně hrozby, kterou představuje pro jádrové hodnoty status-quo mocnosti. Naopak revizionistická mocnost je dle Schwellera charakteristická tím, že si cení více toho, o co usiluje, než toho, co skutečně vlastní. Taková mocnost pak neváhá s využitím vojenské síly pro zajištění svých cílů a šíření svých hodnot. Pro revizionistickou mocnost dlouhodobé zisky z expanzivní politiky převažují nad krátkodobou cenou za vedení války. Podobně smýšlející státy pak spolu formují aliance, pokud vidí, že společně mohou být silnější než status-quo mocnost a dovést expanzi do úspěšného konce. Revizionistické státy jsou hlavními hybateli aliancí, kdežto status-quo státy jsou ty, které reagují na nějakou změnu (Schweller 1994: 104–105).

Podle autora ofenzivního realismu Johna Mershaimera jsou všechny státy přirozeně revisionistické, snažící se maximalizovat svoji moc. Státy se ve snaze o zajištění vlastní bezpečnosti snaží získat více moci. Čím mocnější stát je, tím má větší záruku bezpečnosti. Jedinou výjimkou je světová mocnost, která dosažením hegemonie zaujme defenzivnější postoj a bude bránit ostatním mocnostem v dosažení regionální hegemonie (Mearsheimer 2001: 238).

Podle autorů teorie přesunu moci A. F. K. Organskiho a Jacka Kuglera, je spokojenost (*satisfaction*) s pravidly danými regionální nebo globální hierarchií základním předpokladem pro mír respektive válku. Konflikty jsou způsobeny touhou státu po zlepšení své politické pozice v rámci dané hierarchie. Stát na vrcholu hierarchie stanovuje pravidla a kontroluje svoji moc před ostatními slabšími státy v mocenské hierarchii. Jinými slovy chrání regionální nebo globální status-quo, ze kterého má ekonomický a bezpečnostní prospěch. Naopak rostoucí mocnost se snaží mocensky dohnat nebo předejhnat dominantní mocnost, a jelikož pro ni představuje výzvu, bývá označována jako vyzyvatel (*Challenger*). Pouze rostoucí mocnost, která se snaží změnit distribuci moci systému, může být chápána jako revizionistická (Tammen 2003: 9–11). Teorie přesunu moci nabízí několik kritérií, podle kterých posuzují spokojenost a nespokojenost aktéra s pravidly v systému a je to právě nespokojenost, která de facto značí revizionistické tendence aktéra. Těmito kritérii jsou vojenské výdaje, podobnost domácích institucí, účast v aliančních strukturách a účast v mezinárodních organizacích.

A) Vojenské výdaje - jelikož se dominantní mocnost snaží udržet status quo ve svůj prospěch a brání se zásadním změnám, vyzyvatel nemá jinou možnost než využít vojenské síly k dosažení svých cílů. S tím je spojeno mimořádné zvýšení vojenských výdajů, čímž se vyzyvatel de facto zavazuje ke změně existujícího řádu. Lemke a Werner poukazují na fakt, že k posouzení radikálního nebo mimořádného charakteru vojenských výdajů aktéra A (vyzyvatel), je nutné jeho vojenské výdaje porovnat s vojenskými výdaji aktéra B

(dominantní mocnost), který je hlavní ochránce a garant statusu-quo (Lemke – Werner 1996: 246).

Pro komplexnější porozumění vojenských výdajů je vhodné se zaměřit nejenom na jejich hodnotu, ale také přihlídnout k regionální úrovni zbrojení. Jinými slovy pokud se aktér A nachází v regionu, ve kterém okolní státy znatelně investují do své armády, může být jeho nárůst vojenských výdajů vysvětlen snahou o zachování své bezpečnosti a postavení v systému. Naopak pokud úroveň zbrojení v regionu je nízká, pak může nárůst vojenských výdajů aktéra A značit jeho silné odhodlání ke změně statusu-quo. Konečně úroveň nespokojenosti aktéra A může být přesněji posouzena pohledem na konečnou alokaci a využití armádních kapacit, nejenom na celkovou výši výdajů na zbrojení (Lim 2015: 286).

B) Podobnost domácích institucí – předpoklad pro mírový přechod moci mezi dvěma mocnostmi s podobným politickým systémem a institucemi vyslovil již zakladatel teorie přesunu moci A. F. K. Organski v díle *World Politics*. Jako příklad uvádí Spojené státy a Velkou Británii po druhé světové válce, kdy Spojené státy nejenom že přijaly mezinárodní pravidla a řád vybudovaný Velkou Británií, ale zároveň se ani nesnažily nahradit zavedené ekonomické a politické instituce ani vytvářet novou ideologii. Tento předpoklad de facto podtrhuje hypotézu o demokratickém míru, podle které spolu dva demokratické státy neválčí (Organski 1968: 323). Pokud má tedy aktér A instituce podobné institucím aktéra B, a to i včetně podobného ekonomického systému, pak je pravděpodobné, že aktérovi A budou z tohoto nastavení plynout výhody a je větší pravděpodobnost, že bude spokojen i se statusem-quo. Zkráceně řečeno, podobný politický systém a ekonomický systém mezi aktérem A a aktérem B generuje spokojenost v systému (Lemke – Reed 1996: 146).

C) Účast v aliančních strukturách – stát může rozšiřovat svoji moc nejenom interním vývojem, ale i externě, skrze vytváření aliancí. Spokojenost a nespokojenost může být vyjádřena na základě typu vztahu s ostatními zeměmi

v regionu. Toto kritérium v podstatě říká, že pokud aktér A preferuje zapojení do aliančních struktur, ve kterých je aktér B, pak toto vede ke spokojenosti aktéra A, jelikož aktér B, jakožto dominantní mocnost, má stěžejní zájem na zachování statusu-quo. Pokud je aktér A zapojen do odlišné alianční struktury, než kde je zapojena dominantní mocnost, pak je pravděpodobné, že je aktér nespokojený a bude se snažit narušit status-quo (Kim 2002: passim).

D) Účast v mezinárodních institucích – toto kritérium se začalo využívat po studené válce a jeho logikou je, že platí rovnice mezi spokojeností a členstvím v mezinárodních vládních organizacích (*International Governmental Organizations* – IGO). Účastí v IGO stát projevuje alespoň minimální ochotu přijmout kolektivní agendu a podpořit kolektivní rozhodování na úkor toho vlastního. Toto kritérium nicméně může být zavádějící kvůli různému přístupu státu k členství v IGO, kde může projevovat maximální spokojenost a soulad s pravidly a normami instituce, a nebo se je naopak snaží porušovat (Lim 2015: 293). Toto kritérium dále rozvádí Johnstone.

Robert Gilpin a Alastair Ian Johnstone rozšířili diskuzi o rozdílech mezi status-quo mocností a revizionistickou mocností o další tři aspekty. Distribuce moci, hierarchie prestiže a pravidla, která řídí nebo ovlivňují interakci mezi státy. Na základě těchto tří kritérií je pak možné sledovat za a) jak státy vykonávají a vnímají konkrétní politiku vzhledem k ostatním státům a bezpečnostním a ekonomickým institucím, za b) jak státy vnímají a provádí distribuci moci a za c) jak se státy chovají v rámci hierarchie prestiže. Pokud na základě všech tří kritérií vykazují snahu o změnu, pak jde podle Gilpina o revizionistickou mocnost (Johnston 2003: 10).

Johnstone se inspiroval těmito kritérii a vytvořil vlastní kritéria pro posouzení státu jako status-quo mocnosti. Rozdělil je do dvou kategorií. První kategorie reflektuje chování a snahu aktéra ovlivnit nebo narušit pravidla hry stanovené hlavními mezinárodními institucemi, které ostatní státy dodržují a respektují. Aktér, který se vymyká definici status-quo mocnosti většinou není

členem mezinárodních institucí, ačkoliv by mohl být a neparticipuje na usměrňování a stabilizaci vztahů v rámci mezinárodního společenství. Pokud je členem těchto mezinárodních institucí, pak nedodržuje základní pravidla stanovená jejími členy a snaží se je porušovat. Konečně, aktér může být členem mezinárodních institucí a dočasně dodržovat pravidla, ale jakmile se mu naskytne příležitost, pak se snaží změnit tyto pravidla a normy tak, že nakonec ničí původní hodnoty a účely mezinárodní instituce. Druhá kategorie zohledňuje postoj a chování aktéra směrem k distribuci materiální moci, která se pro něj jeví jako nevýhodná. Aktér dává jasně najevo svůj zájem na radikální redistribuci materiální moci v mezinárodním systému a jeho chování směřuje k realizaci jeho úmyslů s využitím vojenské síly (Johnstone 2003: 11).

Jakkoliv mohou být kritéria pro definici status-quo moci problematická s ohledem na to, zda sledujeme materiální distribuci moci nebo záměry a cíle zahraniční politiky, Johnstonova kritéria rozšiřují definici teorie přesunu moci o spokojenosti/nespokojenosti aktéra a umožňují detailnější analýzu čínské role v regionálních institucích.

2.2 Syntéza představených teorií

Na základě výše uvedených teorií nyní shrnu hlavní body, podle kterých budu v této práci posuzovat spokojenost Číny s existujícím uspořádáním a zasadím je do regionálního kontextu. Důležité je si uvědomit, že revizionismus je vždy nutné zkoumat s ohledem na to, vůči komu je směřován. Vždy musí být nějaký aktér, vůči kterému má být ona revize směřována. Pokud se v této práci zabýváme asijsko-pacifickým regionem, pak je nasnadě, že těmito protihráči Číny budou ostatní státy v regionu a především pak Spojené státy z pozice světové moci udržující status-quo¹.

Prvním analyzovaným sektorem bude vojenský sektor. Vojenská síla Číny je aktuálním tématem již několik let, ve spojení s ekonomickým růstem se

¹ Steve Chan (2004: 150) si například vybral stále členy Rady bezpečnosti OSN, jako aktéry udržující mezinárodní status-quo, vůči kterým analyzuje revisionismus Číny.

neustále hovoří o čínských výdajích do zbrojení. To, že Čína staví a modernizuje armádu, je trend, který se nejvýrazněji projevil po konci studené války a na poli mezinárodních vztahů ho zmiňuje a analyzuje mnoho autorů (viz např. Mearsheimer 2010: 382–385; Cordesman 2014: 46–64; O’Rourke 2012 a další). Hlavním kritériem bude výše vojenských výdajů. V souvislosti s vojenskými výdaji mě bude zajímat i jejich srovnání s ostatními státy a hlavně, jak si Čína stojí v porovnání se Spojenými státy. V rámci sledovaného období budu analyzovat, jak se vojenské výdaje promítají do vojenské strategie Číny a jaký dopad to má reálně na čínské námořnictvo. Existují i další kritéria, kterými je možné měřit revizionismus státu v rámci vojenského sektoru, například kritérium vojenských intervencí v regionu, velikosti teritorií získaných a ztracených, nasazení armády mimo své území, defenzivní-ofenzivní orientace armády a zapojení do aliančních struktur.

Jejich relevance pro tuto práci ale není velká. Čína od konce studené války neprovedla žádnou významnou vojenskou intervenci v regionu, toto kritérium by nám tedy nijak nepomohlo. Tím ztrácí význam i využití kritéria nasazení armády mimo své území, což je totožné s vojenskými intervencemi. Ztracená a získaná teritoria by mohla hrát určitou roli s ohledem na ostrovy v Jihočínském moři, ale vzhledem k jejich velikostem a problémům s definicí statusu ostrovů považuji taktéž za vhodné toto kritérium opustit. Zapojení do aliančních struktur je užitečné kritérium, pokud je relevantní vůči danému regionu a oblasti. Zkoumání aliancí během druhé světové války by bylo vesměs užitečné. V naší práci toto kritérium ztrácí svoji váhu, protože Čína není zapojena do stejného systému vojenských aliancí jako Spojené státy a tím postrádá význam toto nějak hlouběji zkoumat. Kritérium defenzivní-ofenzivní orientace armády je posledním kritériem, ke kterému přihlédnu, ačkoliv je stejně složité a problematické definovat orientaci armády jako definovat výše zmíněná kritéria, tak s ohledem na vývoj a modernizaci čínské armády to dle mého názoru jistou vypovídající hodnotu má, a to především ve spojitosti s čínským námořnictvem a jeho strategií.

Druhým sledovaným sektorem bude sektor ekonomický. Zde bude hlavním kritériem zapojení Číny do regionálních ekonomických organizací, respektive regionálních obchodních dohod. Na příkladu Číny budu sledovat, zda Čína dodržuje nebo porušuje pravidla uvnitř institucí a dohod, a podílí se spolu s ostatními členy na jejich chodu. Těmi institucemi máme na mysli APEC, ASEAN, TPP, RCEP a AIIB. V rámci ASEAN mě bude zajímat, zda Čína nevyužívá organizaci ve svůj prospěch na úkor ostatních států a nesnaží se měnit její agendu. Zkoumání čínské role v APEC považuji za důležité z toho důvodu, že se zde střetává Čína se Spojenými státy v rámci jedné regionální organizace. To je ostatně hlavním měřítkem čínské afinity ke statusu-quo. Má-li být Čína vnímána jako status-quo mocnost, pak by se měla podílet na regionální ekonomické spolupráci se Spojenými státy, které vnímáme jako garanta liberálního ekonomického regionálního řádu. Pokud Čína oponuje iniciativám Spojených států a snaží se vytvářet vlastní instituce namířené na posilování ekonomického vlivu v regionu bez účasti Spojených států, pak má Čína blíže k revizionismu. Z těchto dvou sektorů, vojenského a ekonomického, pak učiním závěr, zda a v jakých z představených sektorech má Čína revizionistické tendence, anebo se chová jako standardní mocnost ve vybraném regionu a udržuje status-quo.

3 Regionální řád Asie-Pacifik

V následující podkapitole považuji za vhodné představit regionální řád asijsko-pacifického regionu a mocenskou hierarchii mezi Čínou a Spojenými státy. Spojené státy jsou aktivně zapojené do dění v mnoha regionech světa, což přirozeně vyplývá z jejich historického vývoje. Na počátku 19. století prosazovaly Monroeovu doktrínu, čímž jasně vymezovaly svoji sféru vlivu na západní hemisféře. Po první světové válce přesunuly svoji pozornost za hranice Atlantiku a po druhé světové válce se začaly aktivně prosazovat na mezinárodním poli. Konec studené války pak znamenal, že se Spojené státy staly hegemonem unipolárního uspořádání světa. V Asii pak konkrétně konec studené války znamenal nezpochybnitelnou dominanci Spojených Států, podtrženou

uzavřením bezpečnostních aliancí s Japonskem, Jižní Koreou, Austrálií a Indonésií (Mead 2014). Jejich následující role a angažovanost v regionech se odvíjela od tří základních priorit: bezpečnost, ekonomický růst a šíření demokracie. Spojené státy si dokázaly vydobýt jedinečnou pozici jak z mocenského hlediska, tak i z hlediska schopnosti zasáhnout všude po světě, což můžeme označit pojmem „všudypřítomná mocnost“ (*omnipower*) (Legro 2011: 180–181).

Existuje spor o to, zda Spojené státy jsou v pozici, kdy by se snažily zachovávat neměnný stav. Dle logiky mají Spojené státy z pozice světové velmoci nejvyšší zájem na udržení stávajícího mezinárodního řádu, ze kterého jí plyne nejvíce výhod, a proto se ho snaží udržet. Nicméně otázkou je, jak bychom Spojené státy hodnotili, kdyby využily svoji moc ke změně stávajícího řádu, tj. z takového řádu, ze kterého pro Spojené státy vyplývají největší politické a hospodářské zisky. Mohli bychom Spojené státy stále označovat jako status-quo mocnost? (Chan 2008: 31). Nicméně v této práci se budeme držet námi stanovené premisy, že Spojené státy jsou světovou mocností pronikající do asijsko-pacifického regionu snažící se udržet status-quo. Tento pohled byl v minulosti několikrát sdílen americkými státníky².

Čína se k regionálnímu vlivu Spojených států snaží postavit dlouhodobě. Je si vědoma toho, že ještě nedosahuje mocenské parity se světovou mocností, ale zároveň projevuje ambice se jí v dlouhodobém horizontu stát. Již během vlády Mao Ce-Tunga figurovaly Spojené státy jako mocenský vzor pro Čínu, stejně tak ale i jako překážka v dosažení srovnatelné moci (Ahrari 2011: 30). Čína kopíruje historický vzestup Spojených států s důrazem na rostoucí ekonomiku, jako hlavní determinantu pro budování a udržování vojenské moci. Spojené státy bedlivě pozorují Čínu, jejíž strategií má být dominovat Asii na pevnině i v Tichém oceánu a vytlačit Spojené státy z regionu. Na Západě Čína někdy bývá přirovnávána k wilhelmovskému Německu v 19. století, *ad*

² Například bývalá ministryně zahraničí během úřadování George Bushe jr., Condoleeza Rice, prohlásila: „Čína neschvaluje roli USA v Asijsko-pacifickém regionu. To znamená, že Čína není status-quo mocností a chtěla by zvrátit rovnováhu moci v Asii ve svůj prospěch“ (Rice 2000: 56).

absurdum k hitlerovskému Německu, jako země, která se bude snažit ohrozit a svrhnout Spojené státy vojensky. To je na druhé straně odsuzováno nejen čínskými akademiky, kteří poukazují na to, že Německo bylo ovlivněno německými mysliteli, jakým byli Georg W. F. Hegel, Friedrich W. Nietzsche nebo Joseph Arthur de Gobineau, kteří svými tématy romantizovali územní a teritoriální expanzi. Čína podle nich nemá takovou zkušenost s agresivním myšlením a invazivní politikou, a jedná ryze pragmaticky (Ahrari 2011: 30–32).

Podle Johna Mershaimera (2010: 380) bude mít rostoucí moc Číny významný vliv na globální rovnováhu moci. Na regionální úrovni se díky tomu sníží mocenský deficit mezi Čínou a Spojenými státy. Tím Spojené státy ztratí strategické prvenství a Čína se stane regionálním hegemone. To definitivně neznamená, že se Spojené státy zcela stáhnou z asijsko-pacifického regionu, ale ztratí svoje výsadní postavení, kterého si v tomto regionu užívaly od roku 1945. Regionální mocnost se dle Mearshaimera vyznačuje vysokým počtem obyvatel, velkým státním bohatstvím a převahou vojenských sil nad ostatními státy v regionu. Tuto definici Čína jasně naplňuje³. Podle autora je přirozené, že Čína bude usilovat o dosažení regionální hegemonie a dominovat asijsko-pacifickému regionu, stejně jako Spojené státy dominují západní hemisféře. Dosažením hegemonie si bude Čína chtít zajistit dostatečnou mocenskou převahu před jinými konkurenty v Asii, jako je Japonsko, Indie nebo Rusko. Autor tak očekává, že Čína bude kopírovat mocenský vzestup Spojených států (Mershaimer 2010: 390).

Mocenskou hierarchii můžeme vyjádřit jako vysokou koncentraci moci v rukou dominantního státu, či hegemonu. Ten je na pomyslném vrcholu mocenské pyramidy, což znamená monopol státu na využití násilí, ale nejčastěji se jedná o výraznou převahu vojenské a ekonomické síly nad ostatními. V této hierarchii jsou pak s ohledem na nerovné vlastnictví

³Čína je nejlidnatější zemí světa s 1,3 miliardy obyvatel a druhou největší ekonomikou světa po Spojených státech (Worldbank 2017). V počtu aktivního vojenského personálu schopného boje je rovněž první na světě se zhruba 2,3 miliony vojáků (Globalfirepower 2017).

materiálních zdrojů vyjádřeny vztahy mezi státy, které jsou buďto nadřazené nebo podřízené (Ponížilová 2014: 42).

Podle modelu vícenásobné hierarchie moci (*Multiple hierarchy model*) není v systému pouze jedna globální hierarchie, ale světový systém je dále rozdělen na několik sub-systémů – sub-hierarchií, ve kterých probíhá konflikt mezi regionálními mocnostmi o kontrolu nad regionálním systémem. V těchto regionálních systémech dochází v podstatě k tomu samému, k čemu dochází na globální úrovni. Tedy, je zde dominantní regionální mocnost, která se snaží udržet regionální řád a jiné vzájemně si konkurující mocnosti, které se snaží o změnu dočasného řádu (Tammen et al. 2000: 63–64).

Podstatný rozdíl mezi regionální a globální hierarchií spočívá v tom, že regionální hierarchie jsou podřízené hierarchii globální. Světová mocnost má tak výhodu v zasahování do regionální hierarchie, kde se může jako vnější aktér vměšovat do regionálních politik a konfliktů, a ovlivňovat vnitro-regionální řád. Dochází tak k překrývání (*overlay*)⁴ nebo pronikání (*penetration*) z vnějšku do regionální bezpečnostní dynamiky (Buzan – Little 2000: 80).

Světová mocnost se k takovému kroku uchýlí většinou v případě, pokud jsou nějak ohroženy její zájmy a hrozí vypuknutí nějakého konfliktu, jelikož hlavním zájmem světové mocnosti je udržení statusu-quo v regionálním systému. Pokud dojde ke konfliktu uvnitř regionální hierarchie, pak se světová mocnost může odhodlat k vojenskému zásahu s cílem ukončení konfliktu mezi znesvářenými stranami. Nicméně taková forma zásahu může naopak rozdmýchat větší nestabilitu regionu a přivést ho do otevřené války. Z tohoto důvodu se světová mocnost snaží spíše o ekonomickou pomoc nebo poskytnutí vojenských zdrojů a zpravodajských služeb jednomu regionálnímu aktérovi a zasahovat tak do konfliktu nepřímo (Buzan – Little 2000: tamtéž). Světové mocnosti ovšem téměř nikdy přímo vojensky nezasahují do konfliktu mezi menšími mocnostmi

⁴ Termín „překrývání“ značí chování světové mocnosti, která už do regionu jen neproniká, ale dominuje mu tak, že lokální dynamika bezpečnosti přestává fungovat. To obvykle znamená umístování dlouhodobých vojenských základů v regionu a lokální státy se přidávají na jednu, či druhou stranu velmocenského soupeření (Buzan – Waever 2003: 490).

(*minor powers*)⁵. V této práci budeme proto nahlížet na Čínu jako na regionální mocnost východní a jihovýchodní Asie ve vztahu ke Spojeným státům jako světové mocnosti, která do regionu proniká externě.

3.1 Vymezení a specifika regionu

Protože samotný asijsko-pacifický region je velmi rozlehlý a často bývá různě definován, je nutné ho nadefinovat tak, aby co nejlépe vystihoval účely této práce. Tento region zaujímá obrovskou kontinentální a mořskou plochu, a často je spojován se Spojenými státy, které ovšem geograficky nejsou součástí tohoto regionu, ale přesto do něj politicky a ekonomicky zasahují. Charakteristickým prvkem regionu je kontinentální plocha východního pobřeží asijského kontinentu, na kterou volně navazuje mořská plocha Tichého oceánu. Právě díky obrovské mořské ploše, omývající pobřeží východní Asie, je tento region velmi důležitý také z geostrategického hlediska. Kvůli hustě fragmentovanému území ostrovních států především v jihovýchodní Asii si státy s přístupem k moři nárokují svoji výlučnou ekonomickou zónu, která je často předmětem mořských teritoriálních sporů. Dále se zde nachází významné námořní dopravní trasy, které prochází tzv. škrťíci body, jejichž bezpečnost a splavnost je vitálním zájmem zemí participujícím na námořním obchodu, a to hlavně s ropou. Jen pro ilustraci, v jihovýchodní Asii se nachází jedny z nejdůležitějších a nejvytíženějších světových škrťíci bodů, mezi které patří Malacký průliv, Sundský průliv, Makasarský průliv a úžina Lombok. S ohledem na tento fakt nepřekvapí, že je zde i většina největších přístavů světa pro kontejnerovou přepravu (Waisová a kol. 2007: 70–73).

Region Asie-Pacifik se tedy pro naše účely primárně skládá z východní a jihovýchodní Asie. Vyznačuje se státy s velkým ekonomickým růstem, teritoriálními spory a mocenskou soutěží mezi Čínou a Spojenými státy, které zde mají své vitální zájmy (Lai 2013: 1). Region zastupuje jednu třetinu světové populace a 25 % světového domácího hrubého produktu. Region je důležitým

⁵ Výjimkou byla například americká účast ve válce ve Vietnamu nebo zapojení OSN do konfliktu mezi Severní a Jižní Koreou (Lemke 2004: 51).

ekonomickým prostorem a hraje centrálním roli v udržování celosvětového míru a stability stejně, jako hraje klíčovou roli v adresování otázek energetické bezpečnosti a nešíření zbraní. V regionu se nachází pět z patnácti celosvětově nejvýznamnějších obchodních partnerů Spojených států, které zde mají navíc dlouholeté bezpečnostní pakty s Japonskem, Jižní Koreou, Austrálií, Filipínami, Thajskem a také zde navazují partnerství s Indonésií a Vietnamem (US Department of State 2011).

Detailnější přístup zauímají k definici regionu Barry Buzan a Ole Waever v knize *Regions and Powers*. Autoři v této knize hovoří o regionálních bezpečnostních komplexech (dále jen RBK) a jejich dynamice. Součástí asijsko-pacifického regionu je podle autorů RBK východní Asie, který má dva subkomplexy, a to severovýchodní a jihovýchodní Asii. Východní Asie jako RBK je nejvíce patrný po konci studené války, kdy po bipolární konfrontaci Spojených států a Sovětského svazu se ke slovu výrazněji přihlásila Čína, a se založením regionálního fóra ASEAN v roce 1994 se bezpečnostní dynamika přesunula ze severovýchodního a jihovýchodního asijského regionálního bezpečnostního subkomplexu na úroveň RBK východní Asie (Buzan – Waever 2003: 144).

Po dekolonizaci se region jihovýchodní Asie stal typickým konfliktním prostředím, jelikož byl tvořen převážně slabými státy a stal se terčem pronikání mocností z vnějšku. Kromě Thajska, které nebylo nikdy kolonizováno, se vlna dekolonizace postupně dotkla Filipín (1946), Myanmaru (1948), Indonésie (1949), Kambodži (1953), Laosu a Vietnamu (1954), Malajsie (1963) a Singapuru (1965). Vlna dekolonizace byla provázena studenoválečnickou ideologií komunismu a antikomunismu. Spojené státy měly velké vojenské základny na Filipínách a v Thajsku, což byly hlavní spojenci v jihovýchodní Asii. Komunisté dominovali ve Vietnamu, Laosu a Kambodži. Hlavní rolí Spojených států bylo politické a vojenské zadržování komunismu (*containment*) (Buzan – Weaver 2003: 129–133).

V severovýchodní Asii byly pouze Korea a Tchaj-wan postkoloniálními zeměmi. Japonsko a Čína nikdy zcela neztratily nezávislost na koloniálních mocnostech a později se z nich staly mocenská centra regionu. Pronikání vnějších mocností do regionu započalo v polovině 19. století během tzv. opiových válek, kdy si Britové vytvořili v Číně vlastní sféru vlivu, ačkoliv Čína zůstala formálně politicky nezávislá. Po druhé světové válce se bezpečnostní dynamika přesunula na domácí (občanská válka v Číně) a globální úroveň (americká okupace Japonska). Spojené státy měly i nadále v regionu početné vojenské zastoupení na půdě svých spojenců Japonska a Jižní Koreji. Čína, která se odtrhla od spojení se Sovětským svazem, se během studené války stala jakousi vyvažující silou mezi Spojenými státy a Sovětským svazem (Buzan – Weaver 2003: tamtéž).

Na rozdíl od jihovýchodní Asie, která se po konci studené války vymanila ze sevření bipolárního soupeření, v severovýchodní Asii pokračoval spor mezi Severní a Jižní Koreou a Japonsko zůstalo aliančním partnerem Spojených států. Konec studené války také znamenal novou příležitost pro Čínu, která získala více volnosti, což zapříčinilo, že regionální bezpečnostní dynamika se přesunula ze severovýchodní a jihovýchodní Asie na regionální úroveň východní Asie. Stále silná pouta Spojených států s Jižní Koreou po konci studené války a politická podpora Tchaj-wanu po krizi v Tchaj-wanské úžině (1995-96) znamenaly pro Čínu novou výzvu, jak se vypořádat s americkou přítomností v regionu a nedovolit, aby se Čína podřídila dominanci Spojených států v regionu. Japonsko přijalo Spojené státy jako bezpečnostního partnera a hlavního aktéra bezpečnostní dynamiky v regionu a neponovalo americké vůdčí roli ve východní Asii (Buzan – Waever 2003: 164–167).

Během devadesátých let se také do asijského bezpečnostního komplexu začala zahrnovat Austrálie a Nový Zéland. Tyto země byly během studené války součástí spojenecké aliance. Po skončení studené války nastartovala Austrálie opět snahu zapojit se do globálního dění a byla jedním z hlavních iniciátorů APEC, jehož hlavní funkcí mělo být udržet Spojené státy ve východní Asii. Od

devadesátých let se Austrálie začala více profilovat jako nezávislý aktér a začala vnímat Čínu jako hrozbu pro svoji bezpečnost, což vyústilo uzavřením obranného paktu s Indonésií v roce 1995. Stažením sovětské sféry vlivu z východní Asie ubyl Číně a Spojeným státům společný nepřítel a naopak se mezi nimi začaly vynořovat vzájemné spory ohledně obchodu, zbrojení, vývoji a šíření jaderných zbraní. Vojensko-politická dimenze bezpečnosti spolu s návazností na ekonomický sektor je tedy charakteristikou RBK východní Asie, který je sino-centrický a Spojené státy figurují jako externí hráč v tomto RBK (Buzan – Waever 2003: 165–169). Pokud hovoříme o státech, které jsou součástí námi zkoumaného regionu, pak se jedná o Čínu, Japonsko, Severní Koreu, Jižní Koreu, Tchaj-wan, Vietnam, Laos, Kambodžu, Thajsko, Barmu, Filipíny, Malajsii, Singapur, Brunej, Indonésii a Austrálii.

4 Analýza čínské role ve vojenském sektoru bezpečnosti

4.1 Vojenské výdaje

Jak uvádí teorie přesunu moci, mimořádná výše výdajů na zbrojení značí evidentní snahu o změnu statusu-quo s využitím vojenské síly. Lemke a Werner (1996: 240) výši vojenských výdajů dávají do souvislosti s výší výdajů dominantní mocnosti, která je ochráncem statusu-quo. Nicméně pro lepší přehled a porozumění je také dobré výdaje do vojenského sektoru zasadit do kontextu regionu a porovnat je s výdaji ostatních států. V této části se proto zaměříme na čínské výdaje na zbrojení a jejich porovnání s ostatními státy východní a jihovýchodní Asie, konečně také Spojenými státy.

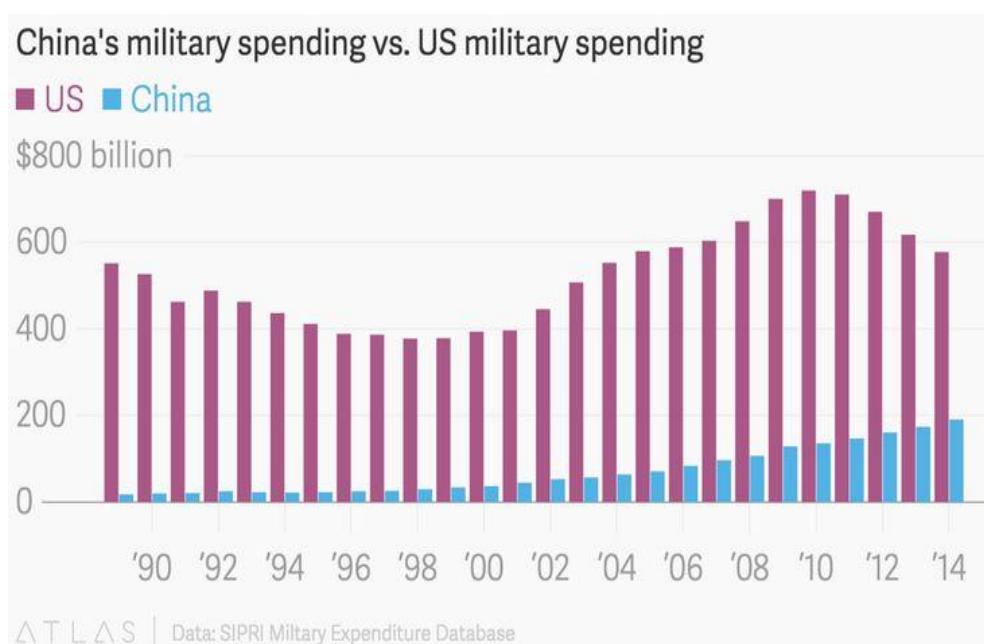
Vojenské výdaje se měří buďto jako celková částka investovaná do armády, či jako podíl HDP země na výdaje na zbrojení. Problémem je, že čínské oficiální údaje, vycházející každoročně v Bílé knize o obraně, nejsou zcela transparentní a jsou značně podhodnocené. Nekorespondují s přibližnou odhadovanou hodnotou čínské armádní techniky a infrastruktury. Nicméně poskytnutá data mají stále určitou vypovídající hodnotu a je to jediný oficiální zdroj, který je přístupný. Oficiální data poskytují také SIPRI, RAND corporation,

či Světová Banka. Já využiji data dostupná právě ze SIPRI, která se opírají o oficiální čísla poskytnutá čínskou vládou obohacená o vlastní metodický výpočet podle SIPRI. Výsledkem by měl být důvěryhodný obrázek o čínských výdajích, které ale musíme brát s ohledem na výše zmíněné stále s jistou rezervou. Čínské výdaje na zbrojení jsou dostupné od roku 1989. Dozvědět se tak můžeme, že v roce 1990 byla celková výše čínských výdajů 19,7 miliard dolarů, což představovalo 2,5 % HDP Číny. Spojené státy v roce 1990 investovaly do obrany 527 miliard dolarů, respektive 5,3 % jejich HDP (Floyd 2015).

Čínská lidová osvobozenecská armáda, zkráceně ČLOA z anglického (*Chinese People's Liberation Army*), je název pro vojenskou sílu Čínské lidové republiky. Zahrnuje pozemní armádu, námořnictvo a letectvo. V polovině devadesátých let se finanční situace v Číně začala zlepšovat. Po tzv. třetí tchajwanské krizi se začala snižovat inflace a Čína tak měla více prostředků, které mohla investovat do armády. 65 % z celkového rozpočtu na obranu mířilo právě do ČLOA (GlobalSecurity 2017a). Rostoucí výdaje Číny do armády se pozastavily v polovině devadesátých let kvůli výše zmíněné krizi, od roku 1996 ale armádní výdaje opět začaly strmě narůstat. Jestliže v roce 1996 byla celková suma investovaná do obrany 25,3 miliard dolarů, pak na začátku nového tisíciletí to bylo už 37 miliard dolarů, tedy během čtyř let výdaje narostly téměř o 50 % (Floyd 2015).

Čínské vojenské výdaje pokračovaly ve strmém růstu i během první dekády jednadvacátého století a je zajímavé sledovat je v poměru právě s těmi americkými. Od roku 2000 do roku 2014 narostly výdaje o 154 miliard dolarů. Po roce 2001 a teroristických útocích na New York a Washington Spojené státy postupně navyšovaly výdaje na obranu, ale i navzdory tomu se rozdíl mezi vojenskými výdaji Spojených států a Číny rapidně snižoval. Za každý dolar, který Spojené státy investovaly v roce 2012, Čína v porovnání investovala čtvrt dolaru. To sice stále může připadat jako značný rozdíl, ale při pohledu na vývoj výdajů obou mocností je snižování rozdílu jasně patrné viz graf č. 1 (Lim 2015: 286).

SIPRI poskytuje statistické údaje až do roku 2015. Podle nich byly přímé vojenské výdaje Číny v tomto desetiletí následující (od roku 2010 do roku 2015): 144 miliard, 155 miliard, 169 miliard, 183 miliard, 199 miliard a 214 miliard dolarů. Výdaje Spojených států ve stejném období: 758 miliard, 749 miliard, 706 miliard, 650 miliard, 610 miliard a 595 miliard dolarů⁶. Tudíž během šesti let se čínské celkové vojenské výdaje zvýšily o 70 miliard dolarů. Výdaje Spojených států za šest let klesly o 163 miliard dolarů (SIPRI 2016).

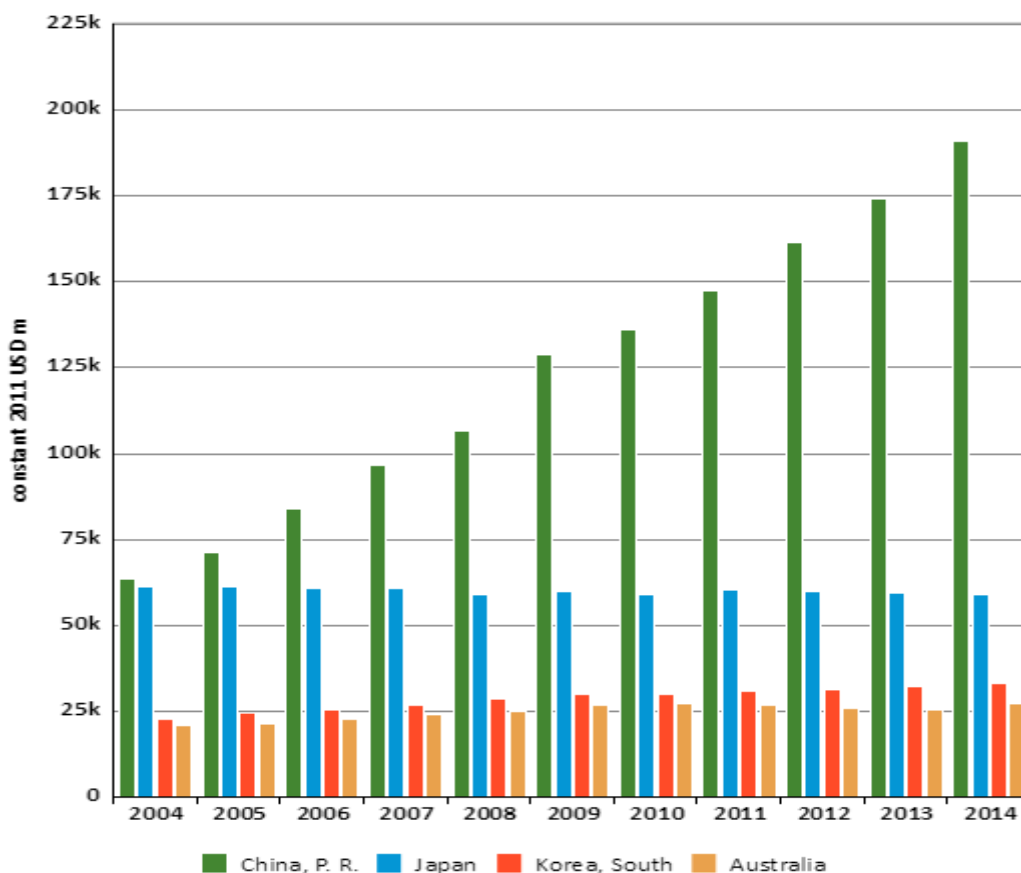

Graf č. 1: Porovnání vojenských výdajů Číny a Spojených států (SIPRI 2017).

Co se týče podílu HDP na vojenských výdajích, jsou na tom Spojené státy a Čína podobně jako v totálních sumách. Podíl HDP Číny na vojenských výdajích se od krize v Tchaj-wanské úžině v polovině devadesátých let, kdy byl 1,7 % HDP, zvýšil na 2 %. Na těch se držel stabilně do roku 2015. Čínská ekonomika během let 1990 až 2013 vzrostla o 2589 %. Výdaje Spojených států na obranu klesaly z 5 % HDP po konci Studené války až na 3 % HDP v roce 1998. Po teroristických útocích z 11. září 2001 dosáhly vrcholu 4,7 %, nicméně se propadly až na 3,2 % v roce 2015. Americká ekonomika během let 1990-2013 rostla o 230 % (Floyd 2015).

⁶ Zaokrouhleno na miliardy dolarů.

Zatímco v roce 2003 dosahovaly čínské výdaje 13 % amerického rozpočtu na obranu, v roce 2012 to už byla celá jedna třetina (Lim 2015: 287). Podíváme-li se na region východní Asie z pohledu vojenských výdajů jednotlivých zemí, zjistíme, že růst je od devadesátých let velmi pozvolný, zhruba 1,5% nárůst ročně mezi lety 1992-2012. Podíl Číny na celkových vojenských výdajích regionu se v tomto období ztrojnásobil z 18 % na 54 %. Jinými slovy Čínský podíl na vojenských výdajích celého regionu od 90. let představoval 76,5 % (Lim 2015: 287).

Graf č. 2: Porovnání vojenských výdajů Číny, Japonska, Jižní Koreji a Austrálie (SIPRI 2016).

Japonsko, Jižní Korea, Austrálie, tedy další ekonomicky silné země regionu, drží vojenské výdaje na poměrně stálých hodnotách. Japonsko investovalo do obrany v roce 1992 44 miliard dolarů. O 24 let později v roce 2015 to bylo 46 miliard dolarů. Nárůst o 2 miliardy v tak dlouhodobém horizontu je prakticky zanedbatelný. Jižní Korea v roce 1992 vyčlenila na vojenské výdaje

18 miliard dolarů a v roce 2015 dosáhly vojenské výdaje 38 miliard dolarů. Nárůst 20 miliard dolarů v porovnání s Čínou, která ve stejném období dosáhla nárůstu o 186 miliard dolarů je rovněž nesrovnatelný. Australské vojenské výdaje narostly za toto období o 7 miliard dolarů. Jak je z uvedených čísel vidět, Čína nemá ve svém regionu ve výši vojenských výdajů konkurenci (SIPRI 2016).

Na druhou stranu by vojenské výdaje neměly být jednoznačným kritériem pro revizionismus Číny. Ta má velký zájem na udržení stabilního globálního ekonomického systému, ze kterého prosperuje. Nárůst vojenských výdajů ukazuje spíše na růst čínské ekonomiky, než na růst HDP a plošného bohatnutí Číňanů. Lepší obrázek o čínských vojenských výdajích nám ukáže až doba, kdy čínská ekonomika začne výrazněji zpomalovat ve svém růstu, zda Čína bude stále stejným tempem následovat své vojenské ambice nebo se zaměří na vnitřní problémy (The Economist 2012).

Přestože Spojené státy jsou stále v jasně dominantním postavení a ze svého rozpočtu přerozdělují na vojenské výdaje stále o mnoho více než Čína, rozdíl se snižuje. Pokud přihlédneme k období 1992-2015, pak Spojené státy za tuto dobu navýšily vojenské výdaje o 80 miliard dolarů a Čína o 186 miliard dolarů. To bylo navíc zapříčiněno vyhlášením války proti terorismu a je otázkou, jak by vojenské výdaje Spojených států vypadaly, pokud by nedošlo k událostem 11. září. Faktem také je, že Spojené státy mají jednoznačně vyspělejší armádu a vojenské výdaje jsou tak z velké části odrazem částky, která je potřebná k jejímu udržování v akceschopném stavu a provozu po celém světě. Čína naopak investuje do nové techniky a armádních systémů, což je dražší a odpovídá strmému nárůstu čínských vojenských výdajů. Přihlédneme-li ovšem k faktu, že růst vojenských výdajů Číny je rok od roku větší a dosahuje čísel, kterým se žádná jiná země v regionu nepřibližuje, tak Čína se jeví jako nespokojená mocnost. Mimořádné výdaje Číny jsou umocněné tím, že výdaje Spojených států za období 2010-2015 klesly o více než dvojnásobek částky, o kterou Čína výdaje navýšila.

4.2 Čínská vojenská strategie

Vojenské výdaje samy o sobě mohou značit záměr země posilovat svoji armádu s cílem stát se mocnějším aktérem co do vojenské síly a značit nespokojenost se statu-quo. Nicméně nám toho mnoho neprozradí o povaze a orientaci armády, pokud neznáme její poslání. V této podkapitole se zaměřím na analýzu čínských Bílých knih o obraně, a jak korespondují s modernizací čínské armády.

Čína doposud vydala devět Bílých knih o obraně, ve kterých shrnuje svoji vojenskou strategii a směřování zahraniční politiky. První Bílou knihu o obraně (*China's National Defense*) vydala Čína v roce 1998 a její obsah a znění národní obranné politiky je v podstatě totožný s druhou bílou knihou z roku 2000. V obou knihách poukazuje na mírovou tradici Číny a uvádí hned od začátku, že čínská vojenská strategie je od podstaty zaměřena na obranu⁷. Modernizace armády je zaměřena výhradně na obranu země. Čína se zde odvolává na strategii Aktivní obrany, což má znamenat defenzivní operace, sebeobranu a zasažení nepřítele pouze tehdy, pokud nepřítel iniciuje proti Číně útok jako první (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 1998).

„Čína nevyhledává vojenskou expanzi, neumisťuje své vojáky a nezakládá vojenské základny v cizích zemích. Čína je proti zbrojním závodům, podporuje mezinárodní komunitu s cílem udržení mezinárodního a regionálního míru, stability a bezpečnosti“ (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2000).

V Bílé knize z roku 2002 Čína proklamuje, že se nikdy nebude snažit o hegemonii ani se nepřidá k žádnému vojenskému bloku. Zdůrazňuje zde podporu výzkumu a vývoje technologií, které by měly ČLOA umožnit vojenské operace typické pro 21. století. Tím jsou myšleny například víceúčelové operace, jako je

⁷ Touto logikou se zabýval už čínský armádní stratég Sun Tzu, který žil kolem 7. století př. n. l. : *„V praktickém umění války je nejlepším možným řešením získání nepřítelovo území nedotčené bojem. Ničení a roztržení území není dobré. Stejně tak je lepší zajmout pluk, rotu, či celou armádu bez boje a vraždění“* (Sun Tzu cit. dle Giles 1910: 5).

obojživelné válčení, čili využívání techniky schopné operovat ve vodě i na souši. Je zde patrné zvýšení zájmu o propojení vědy s armádou (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2002).

V roce 2004 byla hlavním tématem Bílé knihy revoluce ve vojenství, které zde byla věnována celá jedna kapitola. Modernizace armády měla umožnit Číně dostatečnou konkurenceschopnost oproti potenciálnímu nepříteli. To, co je v této knize důležité, je důraz na posílení role čínského námořnictva, vzdušných sil a dělostřelectva. Čínské námořnictvo je zde vnímáno jako stěžejní složka armády, zajišťující čínskou námořní bezpečnost a suverenitu jejích teritoriálních vod. Stejně tak čínské vzdušné síly jsou zde prezentovány jako důležitá složka armády nejen pro obranu, ale i útočné operace. Čína zde klade důraz na důležitost společných operací jednotlivých složek armády a informacionalizaci velení, které má být více automatizované díky budování nové informační infrastruktury postavené na nových informačních technologiích (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2004).

Čínské námořnictvo a vzdušné síly začaly být diskutovány v mnohem větší míře a jejich role s ohledem na geografické postavení Číny narůstala. Rok 2006 nebyl výjimkou a Čína mezi prioritami armády zmiňuje rozšiřování mobility armády z regionální úrovně na trans-regionální dosah. Čína by měla být schopná vést vojenské operace na dlouhé vzdálenosti a to jak na souši, tak na moři a ve vzduchu. Samostatná kapitola je věnována hraniční a pobřežní obraně, kterou vykonává ČLOA a dohlíží na bezpečnost a řeší hraniční spory (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2006).

V návaznosti na předchozí Bílé knihy a čím dál větší důraz, který byl kladen na jednotlivá odvětví ČLOA, se v roce 2008 poprvé objevují samostatné kapitoly pro námořnictvo a vzdušné síly. Kapitola o námořnictvu se věnuje budování nové techniky, jako jsou ponorky, bitevníky a lehké fregaty. Čínské ponorky byly v té době schopné boje proti lodím, proti ponorkám, pokládání min a schopné provést jaderný protiúder. Čínské lodě vylepšily zbraňový arsenál pro

boj s jinými loděmi, ale i pro boj pod vodou s ponorkami a zdokonalily průzkumné technologie. To vše v rámci strategie pobřežní obrany (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2009).

Defenzivní orientace armády a defenzivní účely čínských vojenských sil jsou fráze, které jsou obsaženy velmi hojně v každé Bílé knize od roku 1998. Problém je v tom, že čínská definice toho, co Čína považuje za útok na její území a suverenitu, je velmi vágní. Čína tak například vnímá preventivní vojenskou intervenci jako akt sebeobranu (*Self-Defense Counte Attacks*). Historicky to dokládá čínská účast v zahraničních konfliktech, jako během Korejské války (1950-1953) nebo v hraničních konfliktech v Indii (1962) nebo Vietnamu (1979) (US Department of Defense 2009). Dále strategie Aktivní obrany předpokládá zásah ze strany čínské armády až jako odvetný protiúder. Čína ale proklamuje, že provinění se proti čínským národním zájmům vnímá stejně, jako kdyby někdo zahájil vojenský útok proti Číně (The Economist 2012).

Modernizace čínské armády směřovala podle Bílé knihy z roku 2010 stále více k schopnostem Číny odstrašit, oddálit nebo zamezit jakékoliv třetí straně v přístupu k Tchaj-wanskému průlivu pro řešení případné budoucí krize v této oblasti. Čína tím podle Spojených států ale nepřímou poukazovala na to, že jí jde hlavně o schopnost projektovat svoji vojenskou moc dále do Tichého oceánu a proto modernizuje námořnictvo, letectvo a zdokonaluje spolupráci mezi jednotlivými složkami armády. Čína usilovala o informační náskok, díky kterému by bylo možné dosáhnout vzdušné a námořní převahy. Jinými slovy mít vyspělý informační systém pro vedení války a získání informační výhody před nepřítelem. Čína plánovala výrobu a již disponovala útočnými jadernými ponorkami KILO, SONG, YUAN, SHANG a protilodními balistickými raketami. Dále vyvíjela obsáhlý systém konvenčního zbraňového arsenálu schopného zasáhnout pozemní cíle, ale i lodě až do tří tisíc kilometrů od pobřeží (US Department of Defense 2010).

V roce 2013 byl ve spojení s modernizací armády stále hlavním tématem Bílé knihy Tchaj-wan a možnost zasahovat ve vzdálených vodách západního Tichého oceánu a Indického oceánu. V září 2012 Čína uvedla do provozu svoji první letadlovou loď Liaoning (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2013).

Největší změna přišla v roce 2015. Od roku 1998 totiž poprvé Bílá kniha o obraně změnila název na Čínskou vojenskou strategii a vůbec poprvé se exkluzivně specializovala na vojenskou strategii. Oproti předchozímu kladení důrazu na historický mírový vývoj Číny je v dokumentu silná armáda součástí jakéhosi čínského snu o silné a bezpečné Číně. Role armády je zde popisována asertivněji než v předchozích Bílých knihách a její nasazení je vnímáno jako prostředek k dosažení strategických cílů Číny. Změna se týká i konceptu Aktivní obrany, která v minulosti byla jakýmsi pilířem strategického chování a sebeobranu Číny. V novém znění je Aktivní obrana mnohem flexibilnější a reaguje pružněji na podněty z vnějšího prostředí. Taktické plánování a vojenské operace už nemají čistě defenzivní charakter a nezaměřují se vyloženě na protiútok, ale i na preventivní zásah (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2015).

Co je na tomto dokumentu důležité, je vymezení čtyř bezpečnostních prostředí, která jsou pro Čínu klíčová. Jedná se o moře a oceány, kyberprostor, vesmír a jaderná bezpečnost (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2015). Pro naši práci je nejpodstatnější první oblast, tedy moře a oceány. V Bílé knize se píše o tom, že Peking má ambice expandovat a čínské námořnictvo bude schopné rozšířit pole své působnosti. Důležitá je zde formulace oné námořní expanze a námořních zájmů Číny.

V předchozích Bílých knihách Čína operovala pouze s tím, že čínské námořnictvo má za úkol obranu pobřežních vod. Nově se ovšem v Bílé knize píše o ochraně širého oceánu (*Open Ocean Protection*). To se dá interpretovat různými způsoby, nicméně je z toho evidentně patrný záměr Číny expandovat a

získat větší vliv v Tichém oceánu. Čína zde proklamuje, že nastal posun v její geostrategické orientaci z kontinentální velmoci na námořní velmoc „*Tradiční mentalita, ve které zemský povrch převažuje nad oceány, musí být opuštěna. Větší význam musí získat správa moří a oceánů a ochrana mořských práv a zájmů*“ (Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2015).

Čínská vojenská strategie reagovala na politiku vyvažování Spojených států v Asii (*Rebalance Toward Asia* také *US Pivot to Asia-Pacific*). Spojené státy se na základě této zahraničně-politické strategie snažily více orientovat na region Asie-Pacifik tak, aby angažovanost Spojených států ve světových regionech byla více vyvážená. Toho mělo být dosaženo usilováním o několik klíčových cílů, jako posilování bezpečnostních aliancí, prohlubování vztahů s rostoucími mocnostmi, zapojení se do multilaterálních regionálních institucí, rozšiřování vojenské působnosti v regionu a podpora demokracie a lidských práv (Mills 2015).

To Čína vnímala jako snahu o zadržování ze strany Spojených států, které to odmítly a poukazovaly na fakt, že se spíše soustředí na geostrategickou polohu Indického oceánu, kam směřuje jejich politický záměr. Z původního záměru Spojených států se ale nakonec stala snaha o vojenský posun směrem k Asii a o prohlubování bezpečnostních aliancí s cílem přesunout do asijsko-pacifické oblasti až 60% námořních sil Spojených států. To mělo být podpořeno navíc založením nových vojenských základen na území spojenců (Mills 2015).

4.3 Vojenské vztahy mezi Čínou a Spojenými státy

Konec studené války a rozpad bipolárního systému znamenal změnu v čínsko-amerických vztazích. V době bipolárního konfliktu byly totiž Čína a Spojené státy na vlně kooperativních vztahů s cílem společně čelit sovětské hrozbě. To se změnilo s událostí, kdy na náměstí Tiananmen v Pekingu čínská vláda Teng Siao-pchinga násilně potlačila prodemokratické povstání a bylo zabito dle neoficiálních odhadů až několik tisíc účastníků protestu. Stabilní

vztahy mezi Čínou a Spojenými státy byly touto událostí narušeny, ale Clintonova vláda si v devadesátých letech uvědomila rostoucí ekonomický význam Číny a nutnost vzájemné spolupráce. To bylo navíc umocněno krizí v Tchaj-wanské úžině z let 1995-96, po které Clinton volal po strategickém partnerství s Čínou. Vojenské vztahy začaly být více intenzivní a začalo docházet k pravidelným dialogům mezi lídry obou zemí, výměnám armádních představitelů a spolupráci námořnictva, což ale bylo nakonec zastíněno údajným nelegálním prodejem amerických vesmírných a armádních technologií Číně a americký kongres začal volat po omezení vojenských vztahů. Po neúmyslném bombardování čínské ambasády v Bělehradě v roce 1999 byly vojenské vztahy dočasně pozastaveny (Saunders – Bowie 2016: 664–665).

Nestabilní povaha vojenských vztahů pokračovala i v novém tisíciletí. George W. Bush ml. vnímal Čínu skepticky a spíše jako strategického konkurenta, než partnera. Následovala další událost v podobě střetu mezi americkým průzkumným letounem a letounem čínského námořnictva. Americký letoun se zřítil na čínském ostrově Hainan a jeho posádka byla držena 11 dní jako rukojmí. Spojené státy se po tomto incidentu rozhodly k dalšímu ochlazení vojenských vztahů a na několik let zakázaly přístup do Pentagonu čínským zástupcům ministerstva obrany. Koncept (*Responsible Stakeholder*) amerického ministra zahraničí Roberta Zoellicka z roku 2005 měl přinést nový rámec pro spolupráci a řešení konfliktních témat a rozdílných zájmů. Čína to ale spíše vnímala jako de facto přijetí americké hegemonie a přijetí jakýchsi závazků omezujících čínskou ekonomiku. Vojenské vztahy byly podle Číny nerovnoměrně vychýlené ve prospěch Spojených států. Vlažné vztahy mezi zeměmi se projevily například dodáváním zbraní a podporou Tchaj-wanu ze strany Spojených států, načež Peking zrušil několik plánovaných návštěv a společných cvičení (Saunders – Bowie 2016: 666–667).

Prezident Barack Obama usiloval od počátku svého mandátu o posílení bilaterálních vztahů a větší spolupráci na klíčových strategických tématech s Čínou. Peking ovšem vnímal snahu o větší spolupráci podezřívavě kvůli finanční

krizi z let 2008-2009, která tvrdě zasáhla Spojené státy, a na základě které se Čína domnívala, že zvýšené úsilí ze strany Washingtonu značí oslabení americké ekonomiky požadující určité ekonomické ústupky. To se projevilo na asertivnějším chování Číny, která se v tomto období na bilaterální úrovni i v rámci regionu dostala do několika sporů. Teritoriální spory v Jihočínském a Východočínském moři, porušování mořského práva nebo citlivý dohled nad hranicemi exkluzivní ekonomické zóny značily čínskou nespokojenost s politikou Spokojených států, které reagovaly Obamovou strategií přesměrování pozornosti zahraniční politiky na asijsko-pacifický region (*US Pivot to Asia-Pacific*) viz podkapitola výše (Saunders – Bowie 2016: 668).

Navzdory asertivnějšímu chování se Čína začala obávat následků amerického Pivotu zahraniční politiky směrem k Asii a navrhla koncept, který měl rámovat vztahy mezi oběma mocnostmi. Takzvaný Nový typ velmocenských vztahů (*New Type of Great Power Relations*) byl definován třemi body: zaprvé udržování vztahů bezkonfliktního charakteru a bez konfrontace, zadruhé vzájemný respekt vitálních zájmů, zatřetí oboustranně výhodná spolupráce. To mimo jiné zahrnovalo i uznání teritoriálních nároků Číny v otázce Tchaj-wanu a ostrovů v Jihočínském a Východočínském moři. Spojené státy s tím rámcově souhlasily až na druhý bod uznání vitálních zájmů Číny. Na tento koncept navázal Nový druh vojenských vztahů (*New Type Military-to-Military Relations*) (Ren 2013).

Přestože Čína oponuje vojenské převaze Spojených států v regionu a v některých otázkách vojenských vztahů má odlišné názory, je armáda Spojených států důležitou složkou pro ČLOA a její modernizaci. Pokud je primárním bodem vojenských vztahů obrana národní suverenity Číny včetně sporných území, pak sekundárním bodem je modernizace ČLOA za pomoci americké armády. Čínští političtí představitelé mají vysoký zájem získat zkušenosti a know-how ze spolupráce s nejdřívejší armádou světa. Vojenská spolupráce umožňuje Číně naučit se provádět nejrůznější vojenské operace, porozumět vojenské strategii a pochopit americký styl boje (Pollpeter 2004: 79–81).

Spojené státy ale nehodlají poskytovat bojovou techniku Číně z pochopitelných politických a bezpečnostních důvodů. Zásadním rozdílem je vnímání vojenské spolupráce. Zatímco Spojené státy zastávají bottom-up přístup, tedy budování vztahů mezi armádními představiteli, Čína preferuje top-down přístup a budování strategické spolupráce na vyšší úrovni. Tudíž Čína je ochotna více spolupracovat ve vojenském sektoru pouze pokud bude mít důvěru Spojených států ve strategických záležitostech (Pollpeter 2004: tamtéž).

Dalším problémem je vnitřní rozpolcenost, kdy ČLOA je značně podezřívavá a neochotná spolupracovat hlouběji s armádou Spojených států. Vojenská spolupráce je vnímána jako sběr tajných informací z čínského tábora Spojenými státy, které se snaží ovlivnit myšlení uvnitř ČLOA a využívají ji jako formu odstrašení. S tím je spojena i nízká míra transparentnosti ČLOA ohledně jejich vojenských kapacit. Vzájemná nedůvěra rámcuje vojenské vztahy Číny a Spojených států. Spojené státy jsou si vědomi rostoucí ekonomické i vojenské moci Číny a vojenskou spoluprací se snaží předejít vzniku potenciálního konfliktu. Na druhou stranu Čína vnímá Spojené státy jako největší hrozbu a podezřívá jejich strategické zájmy. Proto se snaží tajit a zakrývat své vojenské kapacity, jako jistou formu odstrašení (Pollpeter 2004: 79–81).

Od roku 2012 ale dochází k nárůstu vojenských interakcí v několika směrech, ať už jde o návštěvy a schůze armádních představitelů nebo o výměnné pobyty studentů vojenských akademií. Vytvořen byl i systém Upozornění o významných vojenských aktivitách (*Memorandum of Understanding on Notification of Major Military Activities*), který má předejít eskalaci případných vzájemných potyček v regionu na moři i ve vzduchu. Čína tak spoluprací se Spojenými státy využívá jako preventivní opatření proti konfrontaci ze strany Spojených států. Ty se zase snaží předejít možným nedorozuměním a vyřešit případné konflikty bez eskalace. Hlavním iniciátorem prohlubování vztahů byl Si Ťin-pching, současný prezident Číny, který dle údajů toto přímo ČLOA nařídil (Saunders – Bowie 2016: 677).

Druhou stranou vojenských vztahů je snaha Číny o budování konvenční armády. Investice do výroby vlastních a nákupu ruských ponorek a bojových lodí s vyspělými protilodními balistickými střelami bude do budoucna znamenat, že Spojené státy budou mít mnohem těžší úlohu s projektováním své vojenské síly ve východní Asii. Proto budou investovat do moderních zbraňových systémů a strategických bombardérů, kterými budou schopny narušit a prostoupit čínský obranný prostor. To může spustit vlnu zbrojních závodů v asijsko-pacifickém regionu (Saunders – Bowie 2016: 679).

Jak můžeme vidět, jsou vojenské vztahy mezi Čínou a Spojenými státy proměnlivé a často záleží na konkrétní události, která může posunout vztahy tím, či oním směrem. Nedůvěra je z obou stran zřejmá a obě strany se snaží předejít možnému konfliktu. Z americké strany se jedná o zachování sféry vlivu v asijsko-pacifickém regionu tím, že jsou ochotny spolupracovat ve vojenském sektoru. Čína má vlastní interpretaci svých jadrových zájmů, které jsou optikou Spojených států vnímány odlišně. Ačkoliv se Čína snaží spolupracovat se Spojenými státy, neznamená to, že je v naprostém souladu s jejich zahraniční politikou v regionu. Vojenské vztahy mezi oběma mocnostmi zůstanou pravděpodobně limitované nedůvěrou a Čína si s rostoucími vojenskými kapacitami bude moc dovolit jednat asertivněji, alespoň v rámci východní Asie.

4.4 Čínská námořní expanze

Pokud bychom měli vybrat jednu oblast z vojenského sektoru, kde na sebe Čína a Spojené státy v regionu narážejí a dochází mezi nimi k časté interakci, pak je to námořnictvo. Zatímco Spojené státy jsou námořní velmocí, schopnou nasadit své loďstvo kdekoliv po celém světě, Čína byla dlouhodobě kontinentálně orientována a její přerod v námořní velmoc (typu Spojených států) stále probíhá.

Čínské námořnictvo je dlouhodobě nejsledovanější složkou ČLOA. Obsáhlá transformace má postupně námořnictvo připravit na operace ve vzdálenějších vodách. Od roku 1985 je významný jeho strategický posun

z pobřežní obrany (*coastal defense*), která měla sloužit hlavně k ochraně proti hrozbám z kontinentu při invazi Sovětského svazu na obranu blízkých moří (*offshore defense*). Ta měla připravit čínské námořnictvo na důstojné zasahování proti hrozbám ze vzdálenějších vod a přeorientovat Čínu na moře a oceány i kvůli nerostným surovinám nacházejícím se v mořích a také k obraně národní suverenity (Global Security 2017b).

Současným hlavním posláním čínského námořnictva je připravenost přijmout ofenzivní taktiku při narušení pobřežní obrany Číny a ochrana mořských zájmů, konkrétněji zájmů o sporné území ve Východočínském a Jihočínském moři. Vitálním zájmem čínského námořnictva je také připravenost nasazení v Tchaj-wanské úžině při potenciálním vyhlášení nezávislosti Tchaj-wanu, což by znamenalo přímý konflikt se Spojenými státy. Od roku 1987 došlo ke dvěma výraznějším úpravám doktríny námořnictva. Zaprvé se jedná o rozšíření ochrany námořních dopravních tras v rozsahu dvaceti tisíc námořních mil zahrnující obrovskou oblast od Indického oceánu přes Malacký průliv až k čínskému pobřeží. Zadruhé se jedná o zvýšení zájmu o ochranu mořských dopravních tras, ke kterému má být čínské námořnictvo uzpůsobeno (Ji 2012: 477–479).

Obrana blízkých moří je strategický koncept, se kterým je spojen také operační dosah čínského námořnictva. Čína odkazuje na takzvané dva ostrovní řetězce (*two island chain*), jako sféru čínského vlivu na moři. První ostrovní řetězec si můžeme představit jako námořní linii procházející skrze Kurilské ostrovy, Japonské souostroví, souostroví Rjúkjú, Tchaj-wan, Filipíny a Indonésii. Druhý ostrovní řetězec pak představuje vzdálenější půlměsíc procházející Tichým oceánem od Japonska až po Indonésii. Čínské pobřeží nenavazuje plynule na oceán a je obklopeno ostrovy a souostrovími, při kterých se nalézají škrťící body důležité pro mořskou dopravu. Čína se tak snaží mít nad těmito body kontrolu pro ochranu a bezpečnost svých lodí (Yoshihara 2012: *passim*).

Tento koncept se neustále vyvíjel a rozšiřoval. Od původních dvou set námořních mil od pobřeží až po schopnost projektovat svoji námořní moc po linii prvního ostrovního řetězce, jehož vnitřními moři jsou Východočínské, Jihočínské a Žluté moře. Má sloužit jako jakýsi defenzivní perimetr Číny na moři. Druhý ostrovní řetězec je tvořen Japonským mořem, Indonéským mořem a Filipínským mořem. Tento řetězec je vnímán jako zóna, ve které by čínské námořnictvo mělo být schopno zamezit vstupu amerického námořnictva a zaútočit na americké válečné lodě v postupu hlouběji do teritoriálních vod Číny. Někdy se hovoří i o třetím ostrovním řetězci, který prochází hlouběji Tichým oceánem až po Austrálii, což jsou dominantní vody amerického námořnictva a je velmi nepravděpodobné, že by zde Čína byla nějak schopna narušit manévry spojeneckých lodí (Global Security 2017b).

Čínské námořnictvo se definuje jako expandující regionální námořnictvo poháněné novými čínskými geopolitickými zájmy. Ačkoliv je čínské námořnictvo z geografického hlediska popisováno jako regionální, jeho operativní rozsah zaujímá všechny mořské plochy, kde má Čína své národní zájmy. Nicméně efektivní dosah, což znamená schopnost doplnit se na určité místo a zaútočit na nepřítele, je primárně Východočínské a Jihočínské moře (Ji 2012: 479).

Od roku 2000 se modernizace čínského námořnictva viditelně projevila na jeho bojových kapacitách. Nové sofistikované bitevníky vstoupily do služby čínského námořnictva. Zatímco v devadesátých letech měla Čína pouze čtyři bitevní lodě, pak jen v roce 2004 uvedla do provozu čtyři nové bitevní lodě, což je v dějinách čínského námořnictva bezprecedentní stupeň vývoje (Ji 2012: 482). Čínské námořnictvo vychází z rétorické fráze takzvané Historické mise (*Historic Mission*), kterou definoval bývalý prezident Ťiang Ce-min v roce 1989 a později aktualizoval prezident Chu Ťin-tchao (*New Historic Mission*) roce 2004. Obecně se jedná o následování tří principů: ochrany suverenity, teritoriální integrity a národních zájmů. Od roku 1994 do roku 2004 bylo hlavním úkolem čínského

námořnictva odstrašování Tchaj-wanu proti vyhlášení nezávislosti. Od roku 2004 nastal přesun k ochraně námořních dopravních tras (Permal 2014: 17).

Pokud se podíváme na sílu čínského námořnictva a jeho zbraňového arzenálu z posledních dostupných údajů z roku 2016, zjistíme následující: Čína měla k dispozici 714 námořních plavidel schopných nějakým způsobem zasáhnout do boje. Z toho jednu letadlovou loď, 32 bitevních lodí a 68 ponorek (Globalfirepower 2016). V roce 2003 bylo pouze 14 % bitevních lodí a 24 % fregat schopných obraných i útočných úkolů proti schopnému nepříteli. Tento procentuální poměr byl v roce 2015 65 % respektive 69 % (Hegginbotham 2015: 30).

Z tohoto pohledu nás zajímají ponorky. Primární složka čínského námořnictva, které je věnována velká pozornost při modernizaci, jakožto nástroje proti námořní síle Spojených států. Už od první světové války byly ponorky nástrojem slabších námořních mocností pro vypořádání se s dominantním postavením a kontrolou moří námořních velmocí. Čína stále tento koncept využívá a takto kompenzuje prozatímní nedostatek letadlových lodí. Je to způsob, jak se vypořádat s americkou námořní nadřazeností v západním Pacifiku a odepřít americkým lodím vstup do prvního ostrovního řetězce. Čínský ponorkový program je ukázkou snahy Číny o námořní protiváhu Spojených států a schopnosti zasáhnout do vzdálenějších oceánských vod stejně, jako je ukázkou efektivnější ochrany námořních tras (Agnihotri 2012: 110–116).

Modernizace čínského námořnictva umožnila Číně být asertivnější v pronásledování svých národních a ekonomických zájmů. Čínské námořnictvo začalo provádět vojenské operace v exkluzivních ekonomických zónách (EEZ) ostatních zemí bez jejich povolení a začalo vstupovat do teritoriálních sporů. V Jihočínském moři se vede spor o Paracelské ostrovy, které Čína okupuje od roku 1974 a spolu s ní si je nárokuje Tchaj-wan a Vietnam. Dále jsou Čína, Filipíny a Tchaj-wan ve sporu o útes Scarborough v Jihočínském moři. V neposlední řadě je Čína s Vietnamem a Filipínami zapojena do sporu o

Spratlyho ostrovy. Čína je v těchto námořních sporech rétoricky nekompromisní a považuje ostrovy v Jihočínském moři za nesporné území Číny, na které uplatňuje svoji suverenitu (US Department of Defense 2016: 8). Čínská vláda hovoří o devítibodové linii (*Nine-dash line*), ve které si nárokuje suverenitu na ostrovy a útesy (The Economist 2015).

Mapa č. 1: Čínské ostrovní řetězce a devítibodová linie (The Economist 2015).

Spojené státy sledují podezřívavě aktivity Číny na umělých ostrovních útvarech v Jihočínském moři. Čína zde totiž staví infrastrukturu, která jí má pomoci v dalším pronikání do Jihočínského moře a v upevňování její sféry vlivu. Čína přiznává, že při budování infrastruktury bude zahrnuta i vojenská součást a dokončuje výstavbu přístavací dráhy na jednom z ostrovů. Toto by mohlo Číně pomoci v provádění udržitelných vojenských operací v Jihočínském moři a sloužit jako podpora letadlovým lodím a letounům uzpůsobeným na přistávání na krátké vzdálenosti. Výraznější militarizace těchto ostrovů může značně

destabilizovat region a Spojené státy to vnímají jako unilaterální jednání Číny, která mění fyzický status-quo regionu (US Department of Defense 2016: 8).

Například v roce 2013 Filipíny zažádaly o vytvoření soudního tribunálu podle Úmluvy OSN o mořském právu (*United Nations Convention on the Law of the Sea – UNCLOS*) s ohledem na interpretaci a naplňování konvence. Soudní tribunál měl vyjasnit, zda jsou čínské teritoriální nároky v Jihočínském moři podle této Konvence legální. Čína se k tomuto návrhu postavila zády a odmítla se soudního procesu účastnit. Soudní tribunál shledal čínské nároky jako nelegální a označil čínské námořní aktivity, jako jsou nelegální rybářství a budování umělých ostrovů uvnitř EEZ Filipín, za narušování filipínské územní suverenity. Navíc podle definice UNCLOS mají na EEZ a práva těžby z kontinentálního šelfu nárok pouze útvary, které jsou definované jako ostrovy. Čínské uměle vytvořené ostrovy, které Čína vytváří návozy tisíce tun písku kolem mořských skalnatých výběžků, tento status nemají a přísluší jim pouze teritoriální vody do dvanácti námořních mil. Čína tak porušila UNCLOS, kterou ratifikovala v roce 1996 a nelegálně okupuje mořské útvary ve filipínské EEZ. Spojené státy UNCLOS nikdy neratifikovaly, ale podporují právo volné plavby po mořích a oceánech (Graham 2016).

Dále jako odpověď společnému námořnímu cvičení mezi Spojenými státy a Vietnamem, kdy americká letadlová loď USS George Washington křižovala Jihočínské moře, Čína provedla masivní námořní cvičení svých tří námořních flotil v Jihočínském moři. To byl příklad dalšího provokativního kroku Číny a jejího námořního sebevědomí. Tyto konfrontační námořní cvičení se staly téměř pravidelnou součástí dění v Jihočínském moři. V roce 2011 si Vietnam oficiálně stěžoval na chování čínského námořnictva, které narušovala jeho EEZ a blokovalo vietnamské průzkumné lodě hledající ropu v oblasti. Vietnamská vláda reagovala povolením kotvení amerických lodí v jejich přístavech (Cheng 2013: 327).

Ve Východočínském moři Čína vybudovala zónu vzdušné obrany (*Air Defense Identification Zone*), ve které se musí letadla prolétající touto oblastí identifikovat a kterou Spojené státy, Japonsko ani Jižní Korea neuznávají. Aktivně napadá japonskou správu souostroví Senkaku a aktivně k souostroví posílá své námořní hlídky. Dokonce došlo ke střetu čínských rybářských lodí s japonskou námořní hlídkou v EEZ souostroví Senkaku, který skončil zadržením čínské posádky. Tento krok Číny v roce 2014 odsoudil bývalý prezident Spojených států Barack Obama, který během návštěvy japonského premiéra Šinza Abeho ve Washingtonu zdůraznil, že Spojené státy jsou neodmyslitelně spojeny s bezpečností Japonska a jeho suverenity, a potrestají jakoukoliv unilaterální akci, která bude směřována proti Japonsku. Co se týče regionální námořní převahy, vyjma Spojených států, pak Čína nemá konkurenci s 303 útočnými plavidly (velké a malé bitevní lodě, ponorky, obojživelná plavidla). Na druhém místě je Japonsko s 67 plavidly. Čínské námořní chování podle Spojených států narušuje svobodu plavby po mořích a oceánech, kterou se snaží chránit (US Department of Defense 2016: 9–14).

S modernizací čínského námořnictva úzce souvisí také vojenská strategie zamezení přístupu, nebo odepření vstupu do oblasti (*Anti-Access Area-Denial*, zkráceně A2/AD). Tedy zařízení schopná odklonit, narušit, sestřelit cizí objekty při jejich vstupu do oblasti kontrolované Čínou. Čínské námořnictvo buduje tato zařízení, která mohou podpořit bojové operace ve Žlutém moři, Východočínském a Jihočínském moři (Permal 2014: 21). Podle McDevitta (2011: 191–210) Čína buduje A2/AD jako prevenci proti vstupu amerických letadlových lodí do bližší vzdálenosti, ze které by byly schopny ohrozit čínské teritorium. Pokud by Čína byla úspěšná, mohla by ohrozit důvěru Spojených států a garanci bezpečnosti vůči jejich spojencům v asijsko-pacifickém regionu.

Hlavním nástrojem této strategie jsou balistické rakety schopné sestřelit pohybující se cíle, rakety země-vzduch a letectvo s protilodními pumami. A2/AD je asymetrický typ vojenského boje. Čína tím dává najevo, že si uvědomuje podřadnost svých vojenských kapacit v porovnání s tím, co vlastní Spojené státy.

Přímý útok na nepřítele je vysoce nepravděpodobný a z tohoto důvodu je strategie A2/AD asymetrický způsob jak konfrontovat Spojené státy a jejich alianční partnery. Hlavní myšlenou strategie je zasáhnout slabé místo nepřítele skrze ofenzivní akci. Stejně jako Sovětský svaz během Studené války využívá konceptu asymetrického boje i Čína. Nicméně na rozdíl od tehdejšího sovětského námořnictva je to čínské díky modernizaci mnohem schopnější a vyspělejší pro adaptaci strategie A2/AD (Permal 2014: 21).

Modernizace čínského námořnictva a implementace A2/AD má za úkol odstranit Tchaj-wan ve vyhlášení nezávislosti a umožnit Číně blokování amerických lodí při poskytování pomoci Tchaj-wanu. Novějším posláním je hlavně ochrana teritoriálních nároků Číny a námořních tras. Tato strategie spolu s vývojem ponorek, balistických střel a protivzdušné obrany je cílena na vytvoření sítě proti vstupu amerických lodí do přilehlých moří. Čína poukazuje na fakt, že A2/AD je součástí doktríny Aktivní obrany a tudíž slouží především obranným účelům a preventivním zásahům. Má také sloužit pro boj a dosažení vítězství v lokálních válkách. Zde je potřeba říci, že čínské námořnictvo se soustředí na hrozby pocházející z moře a na oblast prvního a druhého ostrovního řetězce (Permal 2014: 27).

Ve spojení s touto strategií Čína vytvořila zónu vzdušné obrany (viz výše), která je součástí právě A2/AD a mapuje vzdušný prostor. Obchodní a vojenská letadla mají povinnost hlásit se čínské vládě, jinak je to považováno za narušení čínského vzdušného prostoru. Čína tím také získala dohled nad souostrovím Senkaku, proti čemuž se brání Japonsko. A2/AD může mít velké dopady na bezpečnost v asijsko-pacifickém regionu a zavést region do zbrojní spirály. Spojené státy reagovaly vytvořením protiopatření strategie vzduch-moře (*Air-Sea Battle*). Tato strategie je v podstatě jakýsi systém protiútoků, pokud by Čína zahájila ofenzivu. Zahrnuje schopnost vypuštění řízených střel ze země, lodí, ponorek, ale i zásah letounu s neviditelnou technologií (*Stealth*), které by ochromily čínský komunikační a průzkumný systém. Americké námořnictvo se do roku 2020 chystá přeskupit námořní síly v poměru 60/40 ve prospěch Tichého

oceánu ze současného vyrovnaného poměru 50/50 mezi Tichým oceánem a Atlantským oceánem (Permal 2014: 27–29).

Čína se nepochybně snaží stát se regionální námořní velmocí a s nastoleným trendem modernizace a investic je na dobré cestě. Nicméně je nutné poukázat na fakta, která odhalují i druhou tvář čínského námořnictva. Nové satelity, ponorky, moderní bitevní lodě a balistické střely jistě posunuly čínské námořnictvo na vyšší úroveň, na které je schopna bránit svoji mořskou periferii způsobem, jaký byl před 15 lety nemyslitelný. Je ovšem vysoce nepravděpodobné, že se Čína připravuje na přímý střet s americkým námořnictvem v asijsko-pacifickém regionu. Například i díky tomu, že americká sedmá flotila chrání regionální námořní stabilitu, a ochraňuje tím (mimo jiné) i čínský obchod (Cordesman 2014: 226).

8 z 10 nejvytíženějších námořních dopravních tras se nachází právě v asijsko-pacifickém regionu a Čína by teoreticky s ohledem na její námořní kapacity mohla ohrozit bezpečnost regionálního řádu. Spojené státy jsou ale stále nejmocnějším námořnictvem, které působí v regionu a se svými nejmodernějšími loděmi třídy Zumwalt prakticky nemá konkurenci. Ačkoliv Spojené státy chrání námořní dopravní trasy, tak Čína chce mít logicky nad nimi vlastní kontrolu, jelikož tyto trasy jsou kriticky důležité pro čínský obchod a prosperitu (The Economist 2015).

Čínskou spolupráci s americkým námořnictvem dokládá čínská účast na největším námořním cvičení na světě (*Rim of the Pacific – RIMPAC*), kterého se Čína účastnila spolu s dalšími 25 zeměmi teprve podruhé v historii, poprvé v roce 2014. Shodou okolností se událost uskutečnila během slyšení soudního tribunálu o mořském právu mezi Čínou a Filipíny. RIMPAC byl vytvořen, aby zlepšil koordinaci a spolupráci námořních mocností v regionu (Washington Times 2016). Co se týče námořní spolupráce, tak mimo období 2007-2011, kdy Spojené státy podporovaly Tchaj-wan dodávkami zbraňového arsenálu, se uskutečnilo několik společných cvičení a setkání čínského a amerického

námořnictva. V roce 2013 proběhly čtyři takováto společná cvičení. O dva roky později v roce 2015 jich bylo už devět (Saunders – Bowie 2016: 674).

Problémem čínského námořnictva je nedostatek zkušeností s integrací moderních komplexních zbraní a nedostatek námořního personálu. Právě nedostatek vycvičeného personálu pro využití nových technologií, řízení a údržbu lodí a nasazení do vzdálenějších moří se jeví jako hlavní problém čínského námořnictva. Situace se začíná mírně zlepšovat a jednotky jsou připravovány simulacemi pro boj v reálných podmínkách s plnou výzbrojí 24 hodin denně (Chase a kol. 2015). Z historie námořních velmocí můžeme vidět, že být druhá nejsilnější námořní mocnost může vést k příliš optimistickým vyhlídkám. Během první světové války se Německo snažilo horlivě předejít Velkou Británii v pozici námořní velmoci. Masivní budování námořnictva ale nestačilo a Německo skončilo na straně poražených, protože nebylo schopno prolomit britskou námořní blokádu (The Economist 2015)⁸.

5 Analýza čínského členství v regionálních ekonomických organizacích a obchodních dohodách

V následující kapitole se zaměřím na regionální organizace, ve kterých je Čína stálým členem nebo je jinak zapojena do ekonomické spolupráce a podílí se na jejich chodu, rozhodování a vytváření pravidel. Budu vycházet z analýzy chování Číny v těchto organizacích, přičemž revizionistická mocnost by měla usilovat například o změnu procedurálních záležitostí, případně o bojkot aktivit, návrhů a politik ze strany ostatních členů organizace. Dále se zaměřím na ochotu Číny participovat společně se Spojenými státy na ekonomické architektuře regionu. Tedy zda následuje ekonomické iniciativy Spojených států a ekonomicky se socializuje, nebo jim oponuje a strategicky je obchází.

S rychlým a stabilním ekonomickým růstem se Čína začala zajímat o větší zapojení do regionálního ekonomického vývoje ve východní Asii. Od počátku 90. let se Čína stala členem multilaterálních ekonomických uskupení,

⁸ „Historie námořní moci je z velké části, ale ne výhradně, příběhem soutěže mezi národy, vzájemného rivalství a násilí vrcholícího válkou“ (Alfred T. Mahan cit. dle The Economist 2015).

ekonomických fór a konferencí. V roce 1991 se stala členským státem APEC. Taktéž v tom samém roce Čína zahájila dialog s ASEAN jako konzultativní partner a v roce 1996 se stala plnohodnotným partnerem. V roce 1993 Čína aktivně podpořila Regionální fórum ASEAN a stala se jeho členem. Přes tuto aktivitu se Čína v devadesátých letech pohybovala na půdě těchto organizací spíše pasivně a nijak aktivně nepřispívala k posilování ekonomické spolupráce a budování ekonomických vztahů. To vyplývalo s čínské nepřipravenosti liberalizovat domácí trh a otevřít se formálním obchodním dohodám, částečně také z obav z Japonska a jeho ekonomické dominanci v regionu (Zhang 2006: 132).

Tento pasivní trend v čínském ekonomickém chování se změnil členstvím ve Světové obchodní organizaci (WTO), po němž se Čína aktivněji začala zapojovat do budování regionální ekonomiky. To bylo vidět hned zkraje nového tisíciletí, kdy Čína hrála hlavní roli ve vytváření zóny volného obchodu mezi ní a ASEAN. Po východoasijské ekonomické krizi z konce devadesátých let byla Čína iniciátorem fóra ASEAN + 3 mezi stálými členy organizace a Čínou, Japonskem a Jižní Koreou, které mělo podobným ekonomickým krizím čelit. Fórum se stalo důležitou součástí regionální ekonomické spolupráce. Čína mimo jiné projevila zájem na sub-regionální ekonomické úrovni podpořit ekonomickou spolupráci v rámci rozvojového projektu řeky Mekong (Zhang 2006: 135–137).

5.1 Asijsko-pacifické hospodářské společenství (APEC)

APEC byl založen v roce 1989 s cílem podpory udržitelného ekonomického růstu a posílení multilaterálního obchodu mezi členskými zeměmi na principu zóny volného obchodu. Z původních dvanácti zakládajících členů se rozrostl na jednadvacet členských států ze čtyř světových kontinentů, které se podílejí na 60 % světového HDP a zastupují 50 % světového obchodu. Je to forma regionální spolupráce, která má přispět k liberalizaci obchodu, podpoře investic a to tím, že se členské státy zavazují k principům volného obchodu a podporují sjednocení přístupu diverzifikovaných regionálních ekonomik ke vzájemnému obchodování. Zároveň APEC slouží jako platforma pro budování

důvěry mezi zeměmi regionu, primárně mezi Čínou a Spojenými státy, které zde mají prostor pro společnou diskuzi ekonomických otázek v rámci jedné instituce (Hu 2009: 66–67). Vysoký počet členů a jejich ekonomická a politická rozmanitost znamená, že APEC čelí velké výzvě při rozhodovacím procesu, který je de facto založen na slučitelnosti zájmů jednotlivých zemí, které předkládají své návrhy unilaterálně a těžko se hledá jednotný hlas všech členů. Státy spojuje společná vize a snaha o stabilitu regionu. Spojené státy jsou díky členství v APEC v pravidelném kontaktu s Čínou v rámci jednoho fóra a mají tak přehled nad regionálním děním s možností zasahovat do budování ekonomické komunity v regionu. Čína naopak členstvím naznačuje ochotu participovat v regionálních multilaterálních uskupeních a přijímat jejich pravidla (Hu 2009: 66–67).

Problémem APEC je to, že se jedná o instituci takzvaného typu měkkého institucionalismu, který nastiňuje, o jakou formu spolupráce se jedná. Jako konzultativní těleso má APEC problém s vyjednáváním otázek, které řeší WTO, tedy snižování a odstraňování bariér volného obchodu a investic a jejich dodržování. Program je založen na ochotě států přijímat rozhodnutí, která nejsou závazná. Na rozdíl například od Evropské unie, kde státy sdílejí suverenitu a delegují ji na vyšší úroveň, APEC postrádá nějaké nadnárodní institucionální těleso. Kvůli tomu dochází k jevu, kdy si státy ponechávají svoji suverenitu v rozhodování ekonomických otázek. Regionální proces je vlastně nastaven ad hoc na přijímání unilaterálních návrhů jednotlivých zemí během neformálních mezivládních jednání (Hu 2009: 69).

Lídrů zemí se schází na pravidelných ročních summitech, kde diskutují prioritní otázky v ekonomické oblasti pro region. Země, která hostí summit, nastavuje téma každoročního setkání. Země jsou často kritizovány, že nastolují sice důležité otázky jako je změna klimatu, udržitelný ekonomický růst nebo energetická bezpečnost, ale k realizaci nebo učinění kroků k implementování opatření, týkajících se těchto otázek, ve skutečnosti nedochází. APEC postrádá centrální vynucovací mechanismus, který by zefektivnil rozhodující proces a

zavázal členy k přijímání stanovisek a rozhodnutí. Je zde velká rozštěpenost názorů v rámci východního a západního členství, plynoucí z vysokého počtu členských států, které jsou geograficky roztržštěné. Instituci je vytýkáno, že od poloviny devadesátých let ztrácí směr, kterým by se měla ubírat (Hu 2009: 69).

Čína se stala členským státem v roce 1991 spolu s Hong-Kongem a Tchajwanem. Její členství bylo rámováno snahou o připojení se k Všeobecné dohodě o clech a obchodu (*General Agreement on Tariffs and Trade – GATT*), respektive od roku 1995 k WTO. APEC měl pomoci Číně připravit se na propojení s WTO a fungoval jako předstupeň zapojení Číny do mezinárodní ekonomické spolupráce. V roce 1994 se Čína účastnila summitu ve městě Bogor v Indonésii, kde čínský prezident Ťiang Ce-min přijal Bogorskou deklaraci o zóně volného obchodu a investic pro rozvinuté země do roku 2010 a pro rozvojové země do roku 2020. Závazky Číny v rámci APEC k otevřenému a volnému obchodu a investicím sice nebyly prioritou čínské domácí diskuze o přístupu k liberalizaci obchodu, ale čínská vláda je respektovala. To bylo umožněno i díky formě rozhodovacího procesu uvnitř organizace, kdy Čína uvítala absenci recipročních závazků a bylo pro ni snazší přijmout tyto závazky k liberalizaci obchodu unilaterálně v rámci APEC, aniž by to vypadalo, že se podvoluje bilaterálnímu nátlaku Spojených států (Garnaut – Song – Drysdale 2012: 12).

APEC byl pro Čínu v devadesátých letech nejdůležitější ekonomickou organizací, jejíž důležitost zeslábla poté, co se Čína připojila v roce 2001 k WTO. Přesto ale zůstala relevantním ekonomickým tělesem hlavně díky dobrovolnosti a flexibilitě při rozhodování v rámci regionálního ekonomického procesu. APEC může Číně sloužit strategicky v dlouhodobém výhledu (Sheng 2007: 38).

Čína se od svého připojení k organizaci zúčastnila všech summitů, které se od roku 1991 konaly. Dva summity sama Čína hostila, a sice v roce 2001 a 2014. Při prvním summitu došlo mimo jiné k podepsání takzvané Dohody ze Šanghaje (*Shanghai Accord*), která měla přispět k urychlení Bogorské deklarace

a potvrzení závazku k liberalizaci obchodu. V roce 2014 došlo k uzavření dlouho očekávané dohody o zrušení cel týkajících se vyspělých technologií mezi Čínou a Spojenými státy. Ta navazovala na Dohodu o informačních technologiích (*Information Technology Agreement*) na půdě WTO, která do té doby stagnovala a státy se nebyly na půdě WTO schopny dohodnout. Čína se také na svém domácím summitu poprvé v historii zavázala ke snižování karbonových emisí do roku 2030 (He 2014).

V roce 2014 došlo taktéž k oživení myšlenky Asijko-pacifické zóny volného obchodu (FTAAP). Ta byla poprvé diskutována na summitu v roce 2006 v Hanoii a v roce 2014 prezident Si Ťin-pching oživil tento masivní regionální projekt a symbolicky spustil proces, který má vyústit v realizaci obrovské regionální obchodní zóny. Jedná se o obdobu Severoamerické zóny volného obchodu a jeden ze tří hlavních regionálních projektů pro vytvoření regionální zóny volného obchodu spolu s TPP a RCEP (The Guardian 2014). FTAAP by měla vytvořit jednotnou zónu volného obchodu v duchu naplňování Bogorské deklarace. Jedná se o jedinou zónu volného obchodu, ve které by byly členy jak Čína, tak i Spojené státy, jelikož RCEP nezahrnuje Spojené státy a TPP do loňského roku nepočítalo s Čínou. Kvůli široké základně členských států APEC je ale nepravděpodobné, že by se podařilo FTAAP realizovat v krátkodobém horizontu (Oba 2016: 112). Ze strategického hlediska se tak do popředí dostávají RCEP a TPP, jakožto regionální iniciativy, na které je nahlíženo optikou mocenské rivality v regionu.

5.2 Sdružení států jihovýchodní Asie (ASEAN)

Sdružení států jihovýchodní Asie (ASEAN) bylo založeno 8. srpna 1967 podepsáním Bangkocké deklarace politickými lídry Indonésie, Malajsie, Filipín, Singapuru a Thajska. Hlavními cíli založení organizace byla ekonomická, sociální a kulturní spolupráce, podpora regionálního míru a stability a respektování role justice a zákona ve společném směřování k prosperitě. V roce 1984 se připojila Brunej, v roce 1995 Vietnam, v roce 1997 Laos a posledním stálým členem se v roce 1999 stala Kambodža (ASEAN 2017).

V této práci se zabýváme ekonomickou úrovní ASEAN, což považuji za vhodné zdůraznit, protože ASEAN řeší i politicko-bezpečnostní a sociokulturní témata. Čína je na ASEAN napojena skrze ekonomické fórum ASEAN + 3, jehož vznik můžeme datovat k roku 1997 jako neformální setkání lídrů stálých členů ASEAN, Číny, Japonska a Jižní Koreje. Fórum bylo institucionalizováno v roce 1999 po společné deklaraci východoasijské spolupráce na třetím summitu fóra v Manile, a ministři financí těchto zemí se scházejí na pravidelných schůzkách. Paralelně s tím probíhaly a probíhají bilaterální obchodní dohody mezi stálými členy a trojkou s cílem vybudovat zónu volného obchodu (Choy – Zhang 2011: 22).

V roce 2000 se někteří představitelé států ASEAN obávali dopadů Číny na regionální ekonomiku, která vstupovala do WTO. Proto Čína těmto zemím navrhla pevnější obchodní vazby a stabilní investiční propojení mezi zeměmi. Zóna volného obchodu (*ASEAN-China Free Trade Area – ACFTA*) vstoupila v platnost v roce 2010 zahrnující Thajsko, Filipíny, Indonésii, Singapur, Malajsii a Brunej. Na tento krok okamžitě reagovalo Japonsko, které podepsalo se státy ASEAN Rámcovou dohodu o ekonomickém partnerství. Ekonomická spolupráce mezi Čínou a ASEAN je důležitá pro obě strany. Čína investicemi a obchodem s členskými zeměmi posiluje svoji sféru vlivu v regionu způsobem, který není tolik viditelný. Na druhou stranu země ASEAN vidí velkou příležitost obchodovat s rostoucí a silnou ekonomikou Číny (Choy – Zhang 2011: 22)

Čína tak stimuluje svůj export do regionu skrze podhodnocenou měnu. Přestože došlo k uzavření zóny volného obchodu, díky které se posílily obchodní spojení ze zahraničí, mezi zeměmi neexistuje žádná měnová unie nebo podobný mechanismus. Čína tímto využívá ACFTA pro svůj vlastní obchod tím, že využívá nízký směnný kurz. Ačkoliv ACFTA slibovala výhodné podmínky pro členské státy a vzájemně prospěšné ekonomické vztahy, obchod členských zemí ASEAN s Čínou se z přebytku propadl v roce 2013 do deficitu 45 miliard dolarů. Čína je největší individuální obchodní partner zemí ASEAN. V roce 2013 měla 14% podíl na celkovém objemu obchodu organizace. Spojené státy byly čtvrtým

největším obchodním partnerem s 8,2 %. Regionální ekonomickou aktivitu Číny ukazuje i snaha o rozšíření čínského juanu na úkor amerického dolaru (Salidjanova – Koch-Weser 2015: 4).

Čína od 90. let ukazuje, že je schopna přijmout překrývající se regionální projekty, které jsou v souladu s ideou Spojených států o otevřeném regionalismu. Podporováním jádrových hodnot ASEAN Čína projevuje společný zájem na ekonomické prosperitě regionu, aniž by nějak výrazně narušovala strategické zájmy Spojených států v regionu (Cheng 2013: 317). Tento optimistický obrázek ale jen zčásti odráží realitu chování Číny uvnitř ASEAN. Čína se zapojením do ASEAN nemusela obávat o zasahování do domácí ekonomiky, a naopak získala prostor pro šíření svého vlivu. To je možné kvůli způsobu rozhodování v rámci zemí ASEAN, které je označováno jako *ASEAN Way*. Tento termín označuje mezivládní přístup ke spolupráci, který je definován na základě nevměšování se a minimálního zasahování do vnitřních záležitostí států. Tímto Čína získala volnost nad sledováním svých národních zájmů a de facto získala jako člen právo veta na rozhodovacím procesu a směřování vývoje, který by Peking shledal jako nepřijatelný. Čína taktéž těží z faktu, že ASEAN nemá nějakou konkrétní ucelenou zahraniční politiku. To může Čína využívat ve svůj prospěch a ovládat preference a zájmy států, které si přejí těžit z čínského ekonomického růstu, čímž si vlastně upevňuje svoji reputaci a snižuje výskyt odporu k Číně v regionu (Lim 2015: 294–295).

Navzdory proklamacím, že Čína podporuje otevřenou formu regionalismu, jsou zde určité náznaky, že se svým chováním snaží vychýlit od původních pravidel stanovenými zakládajícími členy organizace. Čína se v minulosti snažila o jednání za zavřenými dveřmi pokaždé, kdy to bylo možné. Peking například oponoval zapojení Spojených států, Indie, Austrálie a Nového Zélandu do Východoasijského summitu. Připojení Spojených států v roce 2011 znamenalo, že Čína upřednostnila platformu ASEAN + 3 jako hlavní hnací sílu k vybudování východoasijského ekonomického společenství. Často také naznačuje, že by agendu ASEAN měla jako nejsilnější regionální moc raději ve svých rukou a

ostatní státy by měli její pozici uznat a podřídít se. Pekingskou snahu o sino-centrické institucionální uspořádání vystihuje Evelyn Goh (2011: 900) „*Pro Peking je iniciativa nasměrována k vytvoření exkluzivního východoasijského ekonomického a bezpečnostního řádu, který by institucionalizoval čínskou moc a vůdčovství v regionu bez zasahování Spojených států.*“.

Ukazuje se také, že Čína má daleko větší podíl obchodu se zeměmi ASEAN, než Spojené státy. Ty byly přitom během posledních dvou dekad jejich hlavním obchodním partnerem. Země východní Asie se pomalu přeorientovávají na Čínu, jako na hlavního obchodního partnera v regionu. Nejedná se pouze o země ASEAN, ale například i o hlavní spojence Spojených států v regionu – Japonsko a Severní Koreu, jejichž hlavním obchodním partnerem je teď Čína (Ikenberry 2015: 11).

5.3 Regionální obsáhlé ekonomické partnerství (RCEP)

RCEP je obchodní dohoda, zóna volného obchodu mezi skupinou známou jako ASEAN + 6. Tedy stálí členové plus Čína, Japonsko, Jižní Korea, Austrálie, Indie a Nový Zéland. Tyto státy již předtím uzavřely zónu volného obchodu s ASEAN jako skupina. RCEP byla formálně ustanovena v roce 2012 a v roce 2013 byly vytvořeny pracovní skupiny pro tři klíčová témata. Těmi jsou obchod se zbožím, obchod se službami a zahraniční investice. V současné době proběhlo 15. kolo, kde se setkávají představitelé šestnácti členských zemí diskutujících budoucí spolupráci, která by měla být oficiálně zpečetěna do konce roku 2017. RCEP bude největší zónou volného obchodu na světě s třemi miliardami lidí a 30 % celosvětového HDP. Analytici předpovídají, že na export Spojených států bude mít tato dohoda omezený vliv, protože exportní položky do zemí RCEP nekonkurují s exportním zbožím ostatních zemí RCEP. Přestože na export Spojených států to nemusí mít velký vliv, o tom, že si Čína touto dohodou upevní svoji regionální ekonomickou moc skrze rozšiřování svého obchodního vlivu, už pochybuje málokdo (Aggarwal 2016: 5).

Hlavním cílem RCEP je spojit individuální zóny volného obchodu mezi státy ASEAN + 6 a přenést je z bilaterální úrovně na jednu multilaterální úroveň. Jinými slovy, vyřešit problém „nudlové mísy“ a sjednotit sektory ekonomické spolupráce a tarify jednotlivých zón volného obchodu. Specifikem je to, že RCEP je centralizována na region, ze kterého jsou členské země ASEAN, a i když přijímání nových členů je povoleno, musí být případný kandidát z té skupiny zemí, která má uzavřenou zónu volného obchodu s ASEAN (Wilson 2015: 250).

Proponenti RCEP argumentují, že napomůže hlubší ekonomické integraci zemí s rostoucími ekonomikami v regionu, který byl hlavním místem dění pro globální trh. Oponenti naopak poukazují na to, že to bude pouze další mělká dohoda, která nebude mít žádný signifikantní dopad na ekonomické vztahy v regionu. RCEP také vylučuje obchodní provize navrhované Spojenými státy, jako je intelektuální vlastnictví, digitální zboží a služby. V neposlední řadě vládnou obavy o chování Číny uvnitř RCEP, která by mohla tuto dohodu využít k posílení svého dominantního postavení v ekonomickém sektoru (Salidjanova – Koch-Weser 2015: 4). RCEP je z mnoha pohledů chápáno jako přímý konkurent Trans-pacifického partnerství a jako symbol ekonomického soupeření Číny a Spojených Států v Asijsko-pacifickém regionu. Pokud chceme pochopit význam RCEP pro Čínu, musíme ji vnímat v kontextu s TPP.

5.4 Trans-pacifické partnerství (TPP)

Myšlenka na vznik TPP vznikla v roce 2006. Původní záměr bylo vytvoření zóny volného obchodu v rámci APEC. Nicméně kvůli absenci institucionálního mechanismu na vytvoření zóny volného obchodu a široké členské základně nebylo dosaženo žádného pokroku. Paralelně na to probíhala jednání o Dohodě o trans-pacifickém strategickém ekonomickém partnerství mezi Čile, Singapurem, Novým Zélandem a Brunejí známá jako P4 a byla otevřena dalším členům v regionu. V roce 2008 administrativa prezidenta Bushe vyslovila zájem o členství v této organizaci, která se postupně vyvinula do TPP

jako součást strategie zadržování v Asii (*Asian engagement strategy*) (Aggarwal 2016: 3).

Po Bushovi převzal administrativu Barack Obama, který se stal velkým obhájcem TPP a za jehož vlády došlo k výraznému posunu k realizaci této dohody. V roce 2015 se k ní vyjádřil takto: „*TPP znamená, že Amerika bude psát pravidla při cestě 21. stoletím. Pokud se jedná o Asii, jeden z nejrychleji rostoucích světových regionů, soubor pravidel je k mání. Pokud nepodepíšeme tuto dohodu – pokud Amerika nenapíše ta pravidla, potom to udělají země jako Čína. To pouze ohrozí americký trh práce a pracující lid Ameriky a podkope americké vůdcovství ve světě*“ (Obama 2015).

Obchodní dohody často reflektují ekonomické a bezpečnostní zájmy, tak jako například během studené války GATT. Za prezidenta George Bushe mladšího měly dohody o volném obchodu často tento bezpečnostní a politický přesah (Aggarwal 2016: 3). Po asijské finanční krizi z let 1997-98 Washington čelil ztrátě důvěry ze strany asijských zemí, kvůli podcenění situace a nedostatečné pomoci, které se státům postiženým finanční krizí dostalo. TPP se tak stala vitální součástí Obamovo strategie asijského Pivotu, jako ekonomického a vojenského závazku vůči asijským zemím před asertivním chováním Číny. Právě centralizace regionální ekonomiky na čínskou ekonomiku znamená další výzvu pro Spojené státy. To je zapříčiněno chabou aktivitou Spojených států při vytváření obchodních dohod se státy v asijsko-pacifickém regionu během posledních dekád, kvůli které jim rapidně klesl podíl na místních trzích. Proto byla v TPP vkládána nová naděje a příslib do budoucna pro Spojené státy (Wesley 2015: 482–483). Velmi patrné je to například v prohlášení bývalého ministra obrany Spojených států Ashe Cartera⁹.

Na rozdíl od běžných obchodních dohod, TPP měla mnohem větší ambice v dosahování vytyčených cílů. Hlavní myšlenkou bylo především liberalizovat

⁹ „Možná byste nečekali, že uslyšíte něco podobného od ministra obrany, ale co se týče naší strategie vyvažování v nejširším slova smyslu, je pro mě realizace TPP stejně důležitá jako nová letadlová loď (Carter 2015).“

trh a to v souladu s pravidly a regulemi WTO, tzv. WTO plus, což je nadstavba klasických závazků WTO, týkajících se například životního prostředí, investic nebo pracovních podmínek. Rozsah sektorů v rámci TPP je skutečně velký, od zemědělství, standardů životního prostředí, finančních služeb, ochrany investic, až po ochranu duševního vlastnictví. Členové taktéž usilovali o zahrnutí co největšího počtu zboží, aby nedocházelo k nešvarům klasických zón volného obchodu, které se často vztahovaly jen na určité druhy zboží a další zboží zůstalo mimo rámec obchodní zóny. Výhodou TPP bylo také to, že byla otevřena všem státům v asijsko-pacifickém regionu a zapojení Spojených států jako největší světové ekonomiky mělo přislíbit, že se dohoda bude ubírat jasně vytyčeným směrem. Na rozdíl od RCEP byla TPP komplexním a obsáhlým návrhem pro region. RCEP adresuje pouze spojení jednotlivých zón volného obchodu do jediné dohody s budoucím řešením další redukce tarifů a cel. Oproti TPP s 20 projednávanými sektory jich bylo v rámci RCEP v řešení pouze 6. To na druhou stranu ulehčuje práci RCEP a de facto hlavním krokem bude spojení jednotlivých zón volného obchodu do jediné, což celý proces urychlí a bude méně nákladný (Wilson 2015: 250).

TPP a RCEP můžeme vnímat jako dva rivalské projekty zón volného obchodu. TPP, jejíž agendu vedly Spojené státy, byla zaměřena na vyřešení kvalitativních problémů a otevřena všem zemím, které měly zájem se připojit. RCEP má mnohem menší ambice s multilateralizací jednotlivých zón volného obchodu a vyřešením problému „nudlové mísy“. Dalším omezením je to, že je centrovaná na státy ASEAN, tudíž má omezené členství. Jak jsem již uvedl výše, oba projekty mají hlubší význam a přesah z ekonomického sektoru do bezpečnostního. Z geopolitického hlediska jde o soupeření Spojených států a Číny o regionální vliv. Regionální ekonomická architektura se bude odvíjet od toho, zda budou pravidla vytvářet Spojené státy nebo Čína. Pokud se na problematiku díváme z toho pohledu, že Spojené státy jsou světovou velmocí a udávají pravidla, znamená to, že Čína by měla vstoupit do TPP, je-li to standardní mocnost zachovávající status-quo. TPP bylo záměrem jak

ekonomicky socializovat Čínu a donutit ji přijmout takové závazky, které by ji znemožnily je porušit, jakmile by se jednou stala členem (Wesley 2015: 490).

Čínský pohled na TPP byl dvojznačný. Na jednu stranu se Peking vyjadřoval o TPP jako o možném řešení do budoucna, na druhou stranu bylo TPP vnímáno jako donucovací mechanismus Spojených států, které se snažily skrze nadefinovaná pravidla držet čínskou ekonomiku pod kontrolou. Čína odpověděla prohlubováním ekonomické integrace uvnitř regionu, což signalizuje, i přes některé pozitivní ohlasy k TPP, celkově negativní postoj. Původní preference Číny z roku 2010 pro regionální rámec zóny volného obchodu byly seřazeny následovně: 1. Zóna volného obchodu mezi Čínou, Japonskem a Jižní Koreou (CJKFTA), 2. RCEP, 3. TPP. Po námořních teritoriálních sporech s Japonskem bylo z pochopitelných důvodů Japonsko upozaděno a zůstala Jižní Korea, preference se nijak výrazně nezměnily. Japonsko přesto zůstává navzdory bezpečnostní svázanosti se Spojenými státy, jako hlavní obchodní partner Číny v regionu. Ačkoliv Čína balancovala, k jakému regionálnímu projektu se připojit, dávala najevo, že hodlá sledovat i své strategické a ekonomické zájmy v regionu skrze své ekonomické iniciativy, jako je například budování nové Hedvábné stezky do Indického oceánu (Zhang 2015: 115–116).

Komplexní rivalita návrhů na zóny volného obchodu představuje určitý druh rivalství o podobu regionálního řádu, které je poháněno Spojenými státy a Čínou. TPP nabízelo Číně šanci ztotožnit se s regionálním statutem-quo na základě ekonomických pobídek. Čína zase sází na inkluzivní charakter RCEP a vlastní podobu obchodních dohod v regionu jako je CAFTA, CJKFTA, čímž oponuje TPP a nepřeje si ekonomický diktát Spojených států v rámci východní Asie (Wesley 2015: 492–193).

Osmileté usilování Baracka Obamy o konečné uzavření TPP, největší zóny volného obchodu na světě, ale v lednu 2017 zmařil nový prezident Spojených států Donald Trump odstoupením od dohody. Ten se odvolává na ochranu domácího trhu a ochranu pracujících Američanů a amerických firem

před vábením cizími ekonomikami. Co může vypadat jako prospěšné pro domácí trh Spojených států, může mít ale dalekosáhlé následky v zahraniční politice a geopolitice. Trump tím vlastně narušil odkaz Obamovo zahraniční politiky Pivotu do Asie a přenechal Tichomoří Číně, která má teď volné ruce při budování ekonomické infrastruktury v regionu. Odstoupením od TPP si Spojené státy zhorší image v asijsko-pacifickém regionu a je otázkou, jakým směrem se bude čínsko-americký vztah vyvíjet. Podle expertů na americkou zahraniční politiku bude Trump chtít být vůči Číně neoblomný a jmenováním Petera Navarra vedoucím americké obchodní komory, to Trump jen potvrzuje. Peter Navarro je jeden z hlavních čínských kritiků (Baker 2017).

5.5 Asijská banka pro investice do infrastruktury (AIIB)

Dalším sebevědomým projektem Pekingu, který potvrzuje ekonomickou expanzi Číny v regionu, je AIIB. Ta byla spuštěna v roce 2014 a mezi 57 členskými státy chybí Spojené státy. Banka je v očích Spojených států alternativou dominantních ekonomických institucí Západu, jako je Asijská rozvojová banka a Světová banka. Cílem banky je zaplnit finanční mezeru a podpořit financování a investice do železničních tratí, elektráren a jiné infrastruktury k zefektivnění ekonomického růstu regionu (Ikenberry 2015: 25).

Pro Spojené státy je to také výzva s ohledem na regionální řád, který po druhé světové válce vybudovaly a snaží se ho udržovat. Proto se Washington dokonce uchýlil k diplomatickému usměrňování svých spojenců v regionu, aby předešel jejich zapojení do bankovní instituce. Problém spočívá v tom, že Spojené státy se obávají porušování pravidel a norem existujících ekonomických institucí a absence protikorupčních a environmentálních standardů, které jsou pro západní instituce vitální. AIIB ale může mít také hlubší účel a vést k etablování sino-centrického regionálního řádu v Asii-Pacifiku oproštěného od vlivu liberálních hodnot vyznávaných západními demokratiemi, respektive Spojenými státy. Pokus o odvrácení amerických spojenců od AIIB selhal a většina států kromě Japonska se k této iniciativě vedené Pekingem přidala. Nebyly to pouze

regionální spojenci Spojených států, ale k AIIB se přidala i Kanada, Francie, Izrael a dokonce i Velká Británie (Feigenbaum 2016).

Vznik AIIB byl vzkaz Pekingů, který nesouhlasí se současným stavem ekonomických reforem, které nejsou dost rychlé a schopné pružně reagovat na rychlý ekonomický růst Číny. Ta zároveň dala také najevo svoji ekonomickou sílu a odhodlanost iniciovat své vlastní projekty mimo zavedený systém. Na druhou stranu se nesnaží poškozovat zavedené instituce, jako je například konkurenční Asijská rozvojová banka, pro kterou je Čína třetím největším investorem. Lze tedy tvrdit, že Čína se snaží hledat alternativy k západním institucím a vyplňovat mezery tam, kde vidí příležitost pro expanzi. Navíc se jeví jako těžce proveditelné, že by Čína ve společnosti evropských zemí mohla nějak v rámci AIIB nabourávat neoliberalní principy obchodu a uplatňovat své zájmy na úkor ostatních (Feigenbaum 2016).

Zatímco Asijská rozvojová banka vzešla z iniciativy Japonska a Spojené státy se staly jejím členem, tak AIIB je od počátku namířena exkluzivně proti členství Spojených států a Čína směřuje k tomu, aby se stala regionálním ekonomickým lídrem. Otázkou je, zda se bude chtít stát regionálním hegemonem bez zasahování Spojených států do regionálních ekonomických iniciativ Číny. Na příkladu AIIB je ale jasný přesun ekonomické moci v regionu. V devadesátých letech bylo lídrem v budování ekonomické infrastruktury Japonsko v rámci Asijské rozvojové banky. V novém tisíciletí Čína skrze uzavírání bilaterálních zón volného obchodu a spuštěním AIIB podtrhla svoji dominantní pozici v regionu (Hamanaka 2016: 292). Feigenbaum poukazuje na to, že pan-asijské ekonomické projekty nejsou jen nápadem Číny, ale v minulosti mělo takové úmysly například Japonsko s Asijským měnovým fondem po asijské finanční krizi v roce 1997. Nicméně to bylo na úkor právě absence větší pomoci od Spojených států, které neposkytly tehdy záchranný balík Thajsku (Feigenbaum 2016).

AIIB je ale důležité i z jiného pohledu. Má sloužit jako jedna z hlavních institucí, které budou financovat čínský plán na vytvoření Hedvábné stezky, oficiálně nazývané (*One Belt, One Road*, zkráceně OBOR), což je ambiciózní plán na vybudování infrastruktury a propojení Číny se střední Asií, Ruskem a Evropou po zemi i po moři. Čína do AIIB už vložila 65 miliard dolarů, které mají být připraveny právě pro investice do infrastruktury. Projekt by měl zároveň pomoci chudším čínským vnitrozemním regionům, které jsou nesrovnatelně zaostalejší za pobřežními provinciemi. Podstatnější rozměr tohoto ekonomického plánu spočívá v investičních příležitostech, kdy státem vlastněné společnosti mohou budovat sféru vlivu podél linie Hedvábné stezky. Zde panuje obava, že čínské společnosti budou přehlížet neoliberální ekonomický západní přístup a podél plánované stezky se tak vytvoří pás čínských společností uplatňujících protekcionismus spíše než principy volného obchodu (Ferdinand 2016: 951–952).

Je to také výzva pro Spojené Státy a jejich tradiční uvažování o světovém obchodu. Z amerického pohledu jsou dva hlavní obchodní bloky, trans-atlantický s Evropou a trans-pacifický s Asií, kde Spojené státy figurují jako centrální bod. Na tomto principu mělo vlastně fungovat i TPP. OBOR ale toto mění a z Asie a Evropy se má stát samostatný obchodní prostor s Čínou, nikoliv Spojenými státy v jejich centru (The Economist 2016). Zdá se ale, že Čína je v ekonomické oblasti lépe připravena konfrontovat Spojené státy a dokáže prosazovat své zájmy. Strategie OBOR vychází z logiky tržní integrace a vzájemné ekonomické provázanosti, kdy obchod může být využíván jako politický nástroj. To praktikovalo například meziválečné Německo, které bilaterálním obchodem se sousedními zeměmi posilovalo svůj politický vliv a kontrolu nad těmito zeměmi. Pokud se menší stát dostane do ekonomické závislosti s větším státem, pak je méně pravděpodobné, že ze strany menšího státu dojde k nějakému sporu (Ikenberry 2015: 26).

6 Závěr

Čína od devadesátých let minulého století prochází obdobím vojenské transformace a čím dál větší ekonomické angažovanosti v regionu. Asijsko-pacifický region je svědkem čínského zbrojení a ekonomické transformace, která pomalu mění současnou podobu regionálního řádu. Washington tento jev pozoruje již delší dobu a spoléhá se na systém aliancí se státy ve východní Asii, které jsou i v současné době kriticky důležité a díky nim jsou Spojené státy stále garantem bezpečnosti a statusu-quo v regionu. Hierarchie moci uvnitř regionu se začíná v ekonomické sféře vychylovat a Spojené státy už nejsou tou dominantní velmocí, na které stojí ekonomika asijsko-pacifického regionu, tak jako tomu ještě bylo v devadesátých letech.

Čína se v oblasti vojenských výdajů jeví jako nespokojená mocnost. Mimořádné výdaje na zbrojení dle teorie přesunu moci indikují nespokojenost a v případě Číny se to potvrzuje. Od devadesátých let dochází k nárůstu vojenských výdajů, a to aniž by docházelo u sousedních zemí k tomu samému jevu. O zbrojní spirále ve východní Asii s ohledem na výši vojenských výdajů hovořit jednoznačně nelze. Čína překonává svým růstem všechny okolní země a co je více varující, čistým růstem výdajů do armády překonává i Spojené státy, které naopak v posledních několika letech zaznamenaly pokles ve vojenských výdajích. Mimořádný růst vojenských výdajů by měl značit období, kdy nespokojená mocnost zbrojí pro střet s dominantní mocností, jakmile se přiblíží mocenské paritě co do velikosti a vyspělosti armády. Tento scénář se ale s velkou pravděpodobností v blízké budoucnosti neodehraje. Čínská armáda urazila velký kus cesty od devadesátých let a její zbraňový arsenál je nyní mnohem bojeschopnější a připravenější na konflikt regionálního rozsahu. Spojené státy jsou ale stále o velký kus cesty napřed, co se týče vojenských kapacit a vlastnictví moderních zbraňových systémů.

Chceme-li více porozumět vojenským výdajům a jejich významu při usilování o revizi statusu-quo daného řádu, musíme se podívat i na reálné dopady, vyplývající z investic do armády. Ačkoliv byla Čína rétoricky vždy pro

využití své armády vyloženě pro obranné účely, tento trend se v posledních dvou dekádách začal pozvolna měnit. Vezměme v potaz, že Čína byla historicky považována za kontinentální velmoc s obrovským územím a velmi početnou armádou. Spojené státy jsou naopak námořní velmocí de facto a díky schopnosti nasazení a operativnímu dosahu jejich námořnictva vydržují status-quo v mořích a oceánech. Od roku 2004 ale můžeme v čínských Bílých knihách o obraně nalézt jednoznačný posun k všestrannosti ČLOA a rozšiřování její akceschopnosti posilováním role čínského letectva a námořnictva. Rozšiřování dosahu z regionálního na trans-regionální dosah značí čínskou snahu být schopna chránit své zájmy i ve vzdálenějších oblastech od svého pobřeží.

Vojenská strategie z roku 2015 asi nejviditelněji ukazuje geopolitický přesun z pevniny na moře, kdy Čína se chce profilovat jako námořní velmoc schopná zasáhnout nejenom v přilehlých mořích, ale i v hlubším Tichém oceánu. Tím se Čína dostává do pozice, kdy je a do budoucna bude schopna regionálně podkopávat námořní dominanci Spojených států a jednat více asertivně, minimálně co se týče Východočínského a Jihočínského moře. Na druhou stranu nelze přehlédnout vzájemnou spolupráci obou velmocí při námořních cvičeních a schůzích armádních představitelů. Otázkou je, zda Čína vnímá spolupráci se Spojenými státy jako součást partnerství a respektuje Spojené státy, či jí jde jen o získání know-how, které se v dlouhodobějším horizontu může obrátit proti Spojeným státům.

Právě ona výroba a modernizace konvenčního zbraňového arsenálu, který Čína buduje a částečně nakupuje od Ruska, značí potenciál pro revizi námořního regionálního řádu. Čína během téměř deseti let od roku 2003 dokázala uvést do bojeschopného stavu přes 60 % svých námořních kapacit. Námořní expanze Číny je nejviditelnější formou čínského projektování vlivu v asijsko-pacifickém regionu. Jak máme vnímat čínské závazky k respektování národní suverenity a ochraně teritoriální integrity, když Čína tyto závazky porušuje? Děje se tak právě v Jihočínském moři. Zaprvé si zde Čína nárokuje rozlehlou mořskou plochu, jejíž součástí je množství menších souostroví a ostrovů a narušuje EEZ okolních států, a zadruhé zde staví umělé ostrovy a de facto mění fyzický status-quo regionu.

Svrhnutí Spojených států z pozice námořní supervelmoci je nepravděpodobné a to i díky silné alianční struktuře Spojených států, které Čína nemůže prozatím konkurovat. Výše zmíněnými kroky ale dává Čína najevo nespokojenost s regionálním statutem-quo a námořní dominancí Spojených států. Pokud by Čína byla spokojena se statutem-quo, neměla by důvod k podobné námořní expanzi, když přihlídneme k faktu, že námořnictvo Spojených států vlastně garantuje bezpečnost moří a oceánu a poskytuje ochranu obchodním lodím, včetně těch čínských.

Čína se v rámci regionální ekonomické spolupráce postupně dostala z neangažovanosti v regionálních organizacích k aktivnímu členství. Především v 90. letech Čína příliš nevěřila multilaterální formě ekonomické spolupráce, což ji ale v menší či větší míře provází doteď. Zapojení do regionálních ekonomických organizací, jakožto kritéria pro status-quo orientaci, Čína naplňuje. Čína dodržuje i pravidla a normy těchto organizací, což je ale také dáno jejich slabým institucionálním aparátem. Členstvím v APEC se podílí společně se Spojenými státy na regionální ekonomické architektuře a je to jediná instituce, kde se oba státy setkávají na jedné půdě. Čína se od svého přistoupení k organizaci v roce 1991 aktivně zapojuje do jednání a agenda settingu. Problémem zkoumání jejího členství je slabý rozhodovací proces a absence vynucovacího mechanismu APEC. Čína se ale zavázala k důležitým dohodám a k jejich naplňování. Díky členství v APEC se posunula blíže k mezinárodní ekonomické spolupráci tím, že to byl jakýsi předstupeň členství ve WTO. Čínské členství v APEC je příkladem vydařené socializace uvnitř ekonomické struktury, kde Čína a Spojené státy spolupracují a Čína je aktivním členem v této organizaci.

To můžeme vidět na příkladu FTAAP, jejíž realizace by vytvořila obrovskou zónu volného obchodu mezi členskými státy APEC. Čína myšlenku FTAAP znovu uvedla do jednání a snaží se o její prosazení. Pokud by se FTAAP podařilo realizovat, tak by Čína a Spojené státy byly vůbec poprvé součástí zóny volného obchodu. Čína členstvím v APEC má blíže ke status-quo moci.

Problémem ASEAN je rámec fungování této organizace, podle kterého se členské státy nevměšují do vnitřních záležitostí ostatních států. Čína tím získává větší vliv na členské státy skrze obchod, protože díky její rostoucí ekonomice je po obchodu s Čínou velká poptávka. Zároveň se snaží i o prosazení čínského juanu, jako regionálního platidla a upozadění amerického dolaru. Panuje zde obava, že Čína v rámci ASEAN provádí tichou proměnu, na jejímž konci budou státy zcela závislé na obchodu s Čínou, a ta si tak vybuduje jakýsi regionální obchodní blok. Je to právě Čína, která z pozice regionálního obchodního lídra vystřídala Spojené státy. To se může nejvýrazněji projevit založením RCEP, které přestože je iniciativou států ASEAN, Čína v něm bude hrát pravděpodobně stěžejní roli a upevní si dominantní ekonomické postavení v regionu. Čína se na ekonomickém poli ASEAN snaží o získání většího vlivu, což se jí ve skutečnosti daří a je největším obchodním partnerem zemí ASEAN. Díky tomu si může v budoucnu dovolit ovlivňovat hlasování ostatních členů, kteří jsou na čínském obchodu závislí, ve svůj prospěch. Tím si může Čína de facto z ASEAN vytvořit své hřiště a podkopat tak původní hodnoty a účely organizace, čímž podle Johnstona oponuje statusu-quo.

Protipólem RCEP měla být TPP. Čína se k TPP postavila jako k nástroji Spojených států pro udržení Číny pod kontrolou v rámci jejich strategie vyvažování. Právě tyto regionální dohody můžeme ze strategického hlediska vnímat jako souboj o regionální ekonomický řád. Tím, že se TPP s příchodem Donalda Trumpa upozadilo, je Čína v nejlepší možné pozici dosáhnout ekonomické dominance v rámci regionální ekonomické architektury. Tento pohled je umocněn i založením AIIB, která není ničím jiným, než projekcí ekonomického vlivu Číny v regionu. Jde o iniciativu a priori bez účasti Spojených států. Ty naopak vehementně usilovaly o to, aby se ostatní země k této bance nepřipojovaly. Na druhou stranu je AIIB spíše odrazem Čínské snahy o alternativní ekonomická řešení, než porušování pravidel zavedených organizací a jejich obcházení. Čína jedná pragmaticky a i v souvislosti s ekonomickou propojeností se Spojenými státy jí jde spíše o vytvoření takové ekonomické infrastruktury, která bude lépe odpovídat požadavkům čínského ekonomického

růstu a nebude nijak výrazně v rozporu s liberálně tržním ekonomickým systémem Spojených států.

Pro Spojené státy z toho vyplývá, že jsou stále na vrcholu regionální hierarchie, ale jejich pozice se začíná otřásat. Pokud Čína udrží současný růst vojenských výdajů, může to znamenat vážné komplikace pro udržování regionálního statusu-quo. Spojené státy budou muset navyšovat rozpočet pro námořnictvo v asijsko-pacifickém regionu a vyztužit regionální vojenskou alianci se svými spojenci. Západní Tichý oceán se může stát nárazníkovou zónou mezi Čínou a Spojenými státy, a Východočínské a Jihočínské moře hranicí, kde námořnictvo Spojených států si nebude moci být jisto svým dominantním postavením. Čína se stává centrem regionální ekonomické architektury a strategicky narušuje postavení Spojených států jako obchodního partnera regionu. Odstoupení od TPP, návrh RCEP a vybudování AIIB značí, že čínská role v ekonomické hierarchii regionu bude jen posilovat na úkor Spojených států, které musí být připraveny jednat s asertivní Čínou.

Zároveň je nutné si přiznat, že nelze vyvozovat jednoznačné závěry pouze z vojenského a ekonomického sektoru. Přínosné by bylo zkoumat i diplomatický, či kulturní sektor a čínskou soft power. Nabízí se další oblasti pro výzkum, které by jistě obohatily debatu o Číně jako o status-quo mocnosti nebo revizionistické mocnosti, například jak se čínská domácí ekonomická a politická scéna promítá do zahraniční politiky v regionu. Na základě mého výzkumu v rámci vojenského a ekonomického sektoru jsem dospěl k závěru, že Čína směřuje k revizionismu, ale není to klasická revizionistická velmoc, která by radikálně usilovala o změnu regionálního řádu s využitím vojenské síly. Spíše než to, je Čína nespokojená mocnost demonstrující schopnost odstrašení a připravenost čelit regionálně Spojeným státům, pokud půjde o ochranu jejích vitálních zájmů. Budoucnost vztahů bude determinovat to, zda se Číně podaří udržet vysoké vojenské výdaje a jakou úlohu sehraje moderní čínské námořnictvo. V rámci ekonomických organizací bude klíčové dosažení konsenzu v regionální zóně volného obchodu a zamezení vytvoření dvou protichůdných ekonomických bloků.

7 Seznam literatury a internetových zdrojů

Aggarwal, Vinod, K. (2016). Mega-FTAs and the Trade-Security Nexus: The Trans-Pacific Partnership (TPP) and Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP). *East-West Center* 2016 (123), s. 1–8.

Agnihotri, Kamlesh, K. (2012). The Chinese Navy's Submarine Arm: Lynchpin of 'Active Defence. *Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India* 8 (2), s. 95–122.

Ahrari, Ehsan M. (2011). *The Great Powers versus the Hegemon* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).

ASEAN (2017). *Overview* (<http://asean.org/asean/about-asean/overview/>, 12. 3.2017).

Baker, Peter (2017). Trump Abandons Trans-Pacific Partnership, Obama's Signature Trade Deal. *The New York Times*. 23. 1. 2017 (<https://www.nytimes.com/2017/01/23/us/politics/tpp-trump-trade-nafta.html>, 10. 3. 2017).

Buzan, Barry – Little, Richard (2000). *International Systems in World History: Remarking the Study of International Relations*. (Oxford: University Press:).

Buzan, Barry – Waever, Ole (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security* (Cambridge: Cambridge University Press:).

Carter, Ash (2015). Remarks on the Next Phase of the U.S. Rebalance to the Asia Pacific. *US Department of Defense* (<https://www.defense.gov/News/Speeches/SpeechView/Article/606660/remarks-on-the-next-phase-of-the-us-rebalance-to-the-asia-pacific-mccain-instit/>, 10. 3. 2017).

- Cordesman, Anthony H. (2014). Chinese Military Modernization and Force Development: Chinese and Outside Perspectives. *Center for Strategic and International Studies* (https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/140702_Chinese_MilBal_0.pdf, 5. 3. 2017).
- Feigenbaum, Evan A. (2016). Dealing with the Reluctant Power. *Foreign Affairs*. 12. 12. 2016 (<https://www.foreignaffairs.com/articles/2016-12-12/china-and-world>, 15. 3. 2016).
- Ferdinand, Peter (2016). Westward hothe China dream and ‘one belt, one road’: Chinese foreign policy under Xi Jinping. *International Affairs* 92 (4), s. 941–957.
- Floyd, David (2015). U.S. vs China Military Budget. *Investopedia* (<http://www.investopedia.com/articles/personal-finance/043015/us-vs-china-military-budget.asp>, 26. 2. 2017).
- Garnaut, Ross – Song Ligang – Drysdale, Peter (2012). Introduction: China's interests in APEC. In: Drysdale, Peter - Song Ligang – Zhang, Yunling (eds.): *APEC and liberalisation of the Chinese economy* (ANU E Press: Canberra).
- Giles, Lionel (1910). *Sun Tzu, On the Art of War* (London: Luzac and co).
- Globalfirepower (2015). *Active military personnel by country* (<http://www.globalfirepower.com/active-military-manpower.asp>, 26. 2. 2017).
- Globalfirepower (2016). *Current military capabilities and available firepower for 2016 detailed* (http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=china, 3. 3. 2017).
- Globalsecurity (2017a). *China's Defense Budget* (<http://www.globalsecurity.org/military/world/china/budget.htm>, 27. 2. 2017).
- Globalsecurity (2017b). *People's Liberation Navy: Offshore Defense* (<http://www.globalsecurity.org/military/world/china/plan-doctrine-offshore.htm>, 25. 2. 2017).

Goch, Evelyn (2011). How Japan matters in the evolving East Asian security order. *International Affairs* 87 (4), s. 887–902.

Graham, Euan (2016). The Hague Tribunal's South China Sea Ruling: Empty Provocation or Slow-Burning Influence? *Council of Councils*. 18. 8. 2016 (http://www.cfr.org/councilofcouncils/global_memos/p38227, 3. 3. 2017).

Hamanaka, Shintaro (2016). Insights to Great Powers' Desire to Establish Institutions: Comparison of ADB, AMF, AMRO and AIIB. *Global Policy* 7 (2), s. 288–292.

He, Amy (2014). APEC yielded good results for US and China: US officials. *China Daily*. 19. 11. 2014 (http://www.chinadaily.com.cn/world/2014-11/19/content_18940916.htm, 5. 3. 2017).

Hegginbotham, Eric (2015). The U.S – China Military Scorecard. *RAND Corporation*
(http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR300/RR392/RAND_RR392.pdf, 10. 3. 2017).

Hu, Weixing (2009). Building Asia-Pacific Regional Institution: the Role of APEC. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 77 (2013), s. 65–73.

Chan, Steve (2004). Realism, Revisionism and the Great Powers. *Issues and Studies* 40 (1), s. 135–172.

Chan, Steve (2008). *China, The US and The Power Transition Theory, A Critique* (New York: Routledge).

Chase, Michael S. a kol. (2015). Chinas Incomplete military transformation. *RAND Corporation*
(http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR800/RR893/RAND_RR893.pdf, 8. 3. 2017).

- Cheng, Joseph Y. S. (2013). China-ASEAN Economic Co-operation and the Role of Provinces. *Journal of Contemporary Asia* 43 (2), s. 314–337.
- Choy, Kim Weng William – Zhang, Yen Ming (2011). Economic relations between China and ASEAN: 1970-2010. *Chinese Management Studies* 5 (1), s. 20–34.
- Ikenberry, John G. (2008). The Rise of China and the Future of the West. *Foreign Affairs* (<https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/2008-01-01/rise-china-and-future-west>, 12. 3. 2017).
- Ikenberry, John G. (2015). Between the Eagle and the Dragon: America, China, and Middle State Strategies in East Asia. *Political Science Quarterly* 10 (10), s. 1–35.
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (1998). *China's National defense* (<https://jamestown.org/wp-content/uploads/2016/07/China%E2%80%99s-National-Defense-in-1998.pdf>, 1. 3. 2017).
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2000). *China's National defense* (<http://www.china.org.cn/english/2000/Oct/2791.htm>, 1.3 2017).
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2002). *China's National defense* (<http://china.org.cn/e-white/20021209/index.htm>, 1. 3. 2017).
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2004). *China's National defense* (<http://www.china.org.cn/e-white/20041227/>, 2. 3. 2017).
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2006). *China's National defense* (<http://www.china.org.cn/english/features/book/194421.htm>, 2. 3. 2017).

Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2009). *China's National defense* (http://www.china.org.cn/government/whitepaper/node_7060059.htm, 2. 3. 2017).

Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2013). *China's National defense* (http://eng.mod.gov.cn/TopNews/2015-05/27/content_4587121.htm, 2. 3. 2017).

Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2015). *China's National defense* (http://eng.mod.gov.cn/Press/2015-05/26/content_4586805.htm 2. 3. 2017).

Ji, You (2012). The Chinese Navy, Its Regional Power and Global Reach. *Strategic Analysis* 36 (3), s. 477–488.

Johnstone, Alastair I. (2003). Is China a Status-Quo Power? *International Security* 27 (4), s. 5–56.

Kang, Choi (2012). A Changing East Asia and U.S. Foreign Policy. *Council on Foreign Relations* (<http://www.cfr.org/south-korea/changing-east-asia-us-foreign-policy/p28385>, 9. 2. 2017).

Kim, Woosang (2002). Power Parity, Alliance, Dissatisfaction, and Wars in East Asia, 1860-1993. *The Journal of Conflict Resolution* 19 (1), s. 72–107.

Lai, David (2013). Asia-Pacific: A Strategic Assesment. *Stradegic Studies Institute* (<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/display.cfm?pubID=1155>, 1.3. 2017).

Legro, Jeffrey, W. (2011). The Omnipower: The United States and Regional Orders. In: Godehardt, Nadine - Nabers, Dirk (eds.): *Region Powers and Regional Orders* (London: Routledge).

Lemke, Douglas (2004). *Regions of War and Peace* (Cambridge: Cambridge University Press).

Lemke, Douglas – Reed, William (1996). “Regime Types and Status-quo Evaluations: Power Transition Theory and the Democratic peace. *International Institutions* 20 (2), s. 143–164.

Lemke, Douglas – Werner, Suzanne (1996). Power Parity, Commitment to Change, and War. *International Studies Quarterly* 40 (2), s. 235–260.

Lim, Yves-Heng (2015). How (Dis)Satisfied is China? A power transition theory perspective. *Journal of Contemporary China* 24 (92), s. 280–297.

McDevitt, Michael (2011). The PLAN Anti Access Role in Taiwan Contingency. In: The Chinese Navy: Expanding Capabilities, Evolving roles. *Institute for National Strategic Studies* (<http://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/Books/chinese-navy.pdf>, 3. 3. 2017).

Mead, Russell W. (2014). The Return of Geopolitics: The Revenge of Revisionist Power. *Foreign Affairs* (<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2014-04-17/return-geopolitics>, 2. 3. 2017).

Mearsheimer, John J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics* (New York: W. W. Norton and Company).

Mearsheimer, John J. (2010). The Gathering Storm: China’s Challenge to US Power in Asia. *The Chinese Journal of International Politics* 3 (2010), s. 381–396.

Mills, Chris (2015). The United States’ Asia-Pacific Policy and the Rise of the Dragon. In: Indo-Pacific Strategic Digest. *Centre for Defence and Strategic Studies* (http://www.defence.gov.au/ADC/Publications/digest/2015/indPacif_15.pdf, 1. 3. 2017).

Nuruzzaman, Mohammed (2016). China's rise, the USA and global order: Contested perspectives and an alternative approach. *International Area Studies* 19 (2), s. 177–194.

Oba, Mie (2016). TPP, RCEP, and FTAAP: Multilayered Regional Economic Integration and International Relations. *Asia-Pacific Review* 23 (1), s. 100–114.

Obama, Barack (2015). Barack Obama, “Here's the Deal: the Trans-Pacific Partnership,”. *White House* (<https://www.whitehouse.gov/blog/2015/11/06/heres-deal-trans-pacific-partnership>, 3. 3. 2017).

Organski, A. F. K. (1968). *World Politics* (New York: Knopf).

O'Rourke, Ronald (2017). China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities—Background and Issues for Congress. *Congressional Research Service* (<https://fas.org/sgp/crs/row/RL33153.pdf>, 11. 3. 2017).

Permal, Sumathy (2014) China's Military Capability and Anti-access Area-denial Operations. *Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India* 10 (2), s. 16–32.

Pollpeter, Kevin (2004). U.S. – China Security management. *RAND Corporation* (http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2004/RAND_MG143.pdf, 28. 2. 2017).

Ponížilová, Martina (2014). *Vývoj a formování regionálního řádu Blízkého Východu na pozadí soupeření regionálních mocností* [disertační práce] (Plzeň: Fakulta filozofická ZČU v Plzni).

Ren, Xiao (2013). Modeling a “New Type of Great Power Relations”: A Chinese Viewpoint. *The ASAN Forum* (<http://www.theasanforum.org/modeling-a-new-type-of-great-power-relations-a-chinese-viewpoint/>, 5. 3. 2017).

Rice, Condoleezza (2000). Campaign 2000: Promoting the National Interest. *Foreign Affairs* 79 (1), s. 45–62.

Salidjanova, Nargiza – Koch-Wesser, Jacob (2015). China's Economic Ties with ASEAN: A Country-by-Country Analysis. *U.S.-China Economic and Security Review Commission* (<https://www.uscc.gov/Research/china%E2%80%99s-economic-ties-asean-country-country-analysis>, 12. 3. 2017).

Saunders, Phillip C. – Bowie, Julia G. (2016) US–China military relations: competition and cooperation, *Journal of Strategic Studies*. *Journal of Strategic Studies* 39 (5-6), s. 662–684.

Sheng, Bin (2007). Political Economy of the Asia-Pacific Free Trade Area: A Dilemma for China. *China & World Economy* 15 (5), s. 38–49.

Schweller, L. Randall (1994). Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In. *International Security* 19 (1), s. 72–107.

SIPRI (2016). *Military Expenditure by Country* (<https://www.sipri.org/sites/default/files/Milex-constant-USD.pdf>, 27. 2. 2017).

SIPRI (2017). *Military expenditure* (<https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/arms-transfers-and-military-spending/military-expenditure>, 10. 2. 2017).

Tammen, Ronald, L. et al. (2000). *Power transitions. Strategies for the 21st century* (CQ Press: Washington).

The Economist (2012). *China's military rise The dragon's new teeth*. 7. 4. 2012 (<http://www.economist.com/node/21552193>, 5. 3. 2017).

The Economist (2015). *Who rules the waves?* 17. 10. 2015 (<http://www.economist.com/news/international/21674648-china-no-longer-accepts-america-should-be-asia-pacifics-dominant-naval-power-who-rules>, 10. 3. 2017).

The Guardian (2014). *Apec summit backs Beijing roadmap to vast Asia-Pacific free trade area*. 11. 11. 2014 (<https://www.theguardian.com/world/2014/nov/11/apec-summit-beijing-roadmap-asia-pacific-free-trade-area>, 8. 3. 2017).

U.S. Department of Defense (2010). *Military Power of the People's Republic of China* (https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/China_Military_Power_Report_2009.pdf, 2. 3. 2017).

U.S. Department of Defense (2016). *Asia-Pacific Maritime Security Strategy* (https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/NDAA%20A-P_Maritime_Security_Strategy-08142015-1300-FINALFORMAT.PDF, 5. 5. 2017).

U.S. Department of State (2011). *East Asia and Pacific Region* (<https://www.state.gov/s/d/rm/rls/perfrpt/2010performancesummary/html/163043.htm>, 3. 3. 2017).

Waisová, Šárka a kol. (2011). *Atlas mezinárodních vztahů: prostor a politika po skončení studené války* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Washington Times (2016). *China joins U.S. Navy exercises amid rising tensions* ([http://www.washingtontimes.com/news/2016/jun/29/china-joins-us-in-rimpac-2016-navy-exercises-amid-/,](http://www.washingtontimes.com/news/2016/jun/29/china-joins-us-in-rimpac-2016-navy-exercises-amid-/) 3. 3. 2017).

Wesley, Michael (2015). Trade agreements and strategic rivalry in Asia. *Australian Journal of International Affairs* 69 (5), s. 479–495.

Wilson, Jeffrey, D. (2015) Mega-Regional Trade Deals in the Asia-Pacific: Choosing Between the TPP and RCEP. *Journal of Contemporary Asia* 45 (2), s. 345–353.

WorldBank (2017). *China Overview* (<http://www.worldbank.org/en/country/china/overview>, 25. 2. 2017).

Yoshihara, Toshi (2012). China's Vision of Its Seascape: The First Island Chain and Chinese Seapower. *Asian Politics and Policy* 4 (3), s. 293–314.

Zhang, Xiaoming (2006). The Rise of China and Community Building in East Asia. *Asian Perspective* 30 (3), s. 129–148.

Zhang, Xiaotong (2015). China's Views of the TPP: Take It or Leave It, That is the Question. *The International Spectator* 50 (1), s. 111–116.

Zheng, Bijian (2005). China's "Peaceful Rise" to Great-Power Status. *Foreign Affairs* (https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/2005-09-01/chinas-peaceful-rise-great-power-status, 10. 2. 2017).

8 Resumé

In this work, I examine the role of the People's Republic of China in the Asia-Pacific region. I am trying to answer the question, if China is status-quo power or revisionist power. The Dichotomy of satisfaction and dissatisfaction borrowed from the power transition theory helps me to understand China's affinity to the regional status-quo. Particularly I chose military expenditure and involvement in economic organizations and free trade agreements as criteria for satisfaction with the regional status-quo. First criterion I further expanded with Chinese military strategy, military relations with the USA and Chinese naval expansion. The second criterion is expanded with respecting rules and norms of economic organizations and participation in the decision-making process. Chinese role in the regional order is viewed as inferior to the USA which are on the top of the hierarchical order globally and regionally.

My conclusion is not straightforward. Although China is dissatisfied regarding the extraordinary military expenditures and growth, there is very low chance for naval clash with the US Navy. Therefore China is dissatisfied but not the traditional revisionist power with aims for toppling the USA from the regional order, because it is still far behind in the military sector. Chinese picture in the economic sector is somehow blurred. It is undeniable that China is the most powerful economy in the region. Her involvement in regional economic architecture is quite controversial because China participates in APEC and ASEAN thus is socialized within the regional economic order, but is creating alternatives to the US-led regional order with the AIIB and potentially within RCEP. Summarizing the Chinese role in the region, I am claiming that China is dissatisfied with the regional order and with her position, however China is not the traditional revisionist power intending for radical change using military power.